Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабрин 21-һээ гарана | № 168 (14188) | 1973 оной июлиин 19, четверг | Сэн 2 мүнгэн

СССР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй зургаадахи сесси

КОММУНИЗМ ЭДЭБХИТЭЙГЭЭР БАЙГУУЛАГШАДЫЕ ХҮМҮҮЖҮҮЛХЭ

СССР-эй Верховно Соведэй сесси июлиин 17-ной үдэһөө хойшо Кремль соо хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлэө.

Национальностьнуудай Соведэй депутадууд 16.00 часта СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай заседаниин зал соо сугларба. Нүхэд **А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Д. С. Полянский, А. Н. Шелепин, Б. Н. Пономарев, Д. В. Устинов** гэгшэдэй президиумдэ ерэжэ һуухадань, сугларагшад удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтаба.

Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **Я. С. Насриддинова** заседани нээгээ. Нэмэлтэ элидхэл хэхынь тула арадай гэгээрэлэй, эрдэм наукын ба соёл культурын талаар комиссиин түрүүлэгшэ депутат **П. Н. Федосеевтэ** үгэ үгтэбэ.

Таби гаран жэлэй турша соо совет һургуули хүгжэлтын ехэ зам гаталжа, дэлхэй дээрэ бодото арадай, эгээн лэ түрүү һургуули болоо гээд депутат П. Н. Федосеев, арадай гэгээрэлэй, эрдэм наукын ба соёл культурын талаар комиссиин, хуули гаргаха дурадхалнуудые оруулдаг комиссиин, залуушуулай хэрэгүүдые эрхилдэг комиссиин үмэнэһөө үгэ хэлэхэдээ, тэмдэглээ. Бүгэдэ ниитын эхин, долоон жэлэй, найман жэлэй һуралсал СССР-тэ удаа дараалан бэелүүлэгдээ, мүнөө бүхы залуушуулые дунда һургуулитай болгохо зорилго дүүргэхээр табигдаад байна. Мүнөө үедэ манай орон дотор 160 мянга гаран юрэнхы эрдэмэй һургуули хүдэлдэг юм. 49 миллионһоо үлүү хүн эдэ һургуулинуудта һурана. Техническэ мэргэжэл олгохо, тусхай дунда ба дээдэ һургуули үргэнөөр хүгжөө. Мүнөө техническэ мэргэжэл олгохо 5700 училищи, 5 мянга гаран дээдэ һургуули ба техникумүүд хүдэлнэ. 11,5 миллионһоо үлүү хүн эдэ һургуулинуудта һуража, хүдэлмэришэнэй мэргэжэл шудална, дээдэ ба тусхай дунда һургуулитай болоно.

Эрдэм бэлигээ хододоо хүгжөөн нэмээжэ байха гээшэ совет хүнэй онсо шэнжэнь мүн гээд нэмэлтэ элидхэл дотор хэлэгдэнэ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй үүсхэлээр «Хүдөөгэй юрэнхы эрдэмэй һургуулиин хүдэлмэриин эрхэ байдал саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй һаяхан абаһан тогтоол дотор хүдөө нютагта һуралсал саашадань һайжаруулха тухай ехэ анхарал оролдолго гаргажа байһыень элирхэйлэн гэршэлнэ.

Арадай гэгээрэл тухай ССР Союзай ба союзна республикануудай хуули гаргаха гол дүримүүдэй проектые зохихо министерствэнүүдтэй, албан зургаануудтай хамта хоёр палатын дээрэ дурсагдаһан комиссинууд анхаралтайгаар хаража үзөө гээд П. Н. Федосеев мэдээсэбэ. Тус проект СССР-эй социально-экономическа туйлай ехэ амжалтануудта харюусана, арадай гэгээрэл саашадань хүгжөөхэ зорилгонуудта бүрин хүсэдөөр тааралдана гэжэ тэдэ тоолоно.

Хуули гаргаха гол дүримүүдые баталан абалга шэнэ совет хүниие — коммунис общество байгуулагшые хамүүжүүлхэ зорилго амжалтатайгаар бэелүүлгэдэ нүлөөлхэ байна гээд депутат П. Н. Федосеев хэлээ.

Нэмэлтэ элидхэлэй һүүлээр сессиин зүблэхэ зүйлэй нэгэдэхи, хоёрдохи асуудалнуудаар үгэ хэлэлгэ эхилбэ.

Казахстанай КП-гэй ЦК-гай секретарь депутат **М. Б. Иксанов** трибунада гараба. Эб найрамдалта программа бэелүүлхэ талаар КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй шууд сэхэ ехэ хүдэлмэри хэһэнһээ эшэ үндэһэтэй ажалай ба политическэ дэбжэлтын оршон байдалда СССР-эй Верховно Соведэй зургаадахи сесси боложо байна гээд тэрэ тэмдэглээ.

Казахстанай ажалшад, бүхы совет зарадтал адли, манай партиин ленинскэ гадаадын политика халуунаар һайшаан дэмжэнэ. Леонид Ильич Брежневтэ Уласхоорондын Ленинскэ шан барюулһан тухай мэдээсэл Совет Казахстанай үргэн дэлюун, нюдэ алдама нютагуудаар сахилгаан түргөөр тараһан байна. Республикымнай фабрика, заводуудай хүдэлмэришэд, хүдөөгэй ажалшад энэ үндэр хайра шагналда хүртэһөөрнь нүхэр Л. И. Брежневые үнэн зүрхэнһөө амаршална.

Арадай гэгээрэл тухай ССР Союзай ба союзна республикануудай хуули гаргаха гол дүримүүдэй проект ажалшадай коллективүүдэй суглаанууд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, республикын олониитээр һайшаагдаа гээд М. Б. Иксанов хэлэбэ.

Удаань уран зохёолшо, Киргизэй ССР-эй Кинематографистнуудай холбооной правлениин нэгэдэхи секретарь депутат **Ч. А. Айтматов**, Азербайджанай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо депутат **А. И. Ибрагимов**, Каунассай политехническэ институдай ректор депутат **М. А. Мартинайтис**, Татарай ангай арһа элдэдэг үйлэдбэриин нэгэдэлэй фабрикын хүдэлмэрилэгшэ депутат **А. Я. Валеева**, Узбегэй профсоюзуудай республиканска Соведэй түрүүлэгшэ депутат **М. А. Заидов**, Таджигай ССР-эй Гиссарска районой С. Айниин нэрэмжэтэ 2-дохи дунда һургуулиин багша депутат **Н. Алиева**, Украинын ССР-эй Хмельницкэ областиин «Украина» колхозой түрүүлэгшэ депутат **Г. И. Ткачук** гэгшэд элидхэлнүүд, нэмэлтэ элидхэлнүүд тушаа үгэ хэлэхэдээ, һурагшад, залуушуулые хүмүүжүүлхэ гээшэ имагтал багшанарай бэшэ, харин бүхы арад түмэнэй бэелүүлхэ нангин зорилго болоно гэжэ тэмдэглэбэд. СССР-тэхи бүхы һуралсалые саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай шухала асуудал энэ сесси дээрэ зүбшэлэгдэжэ байна. Тиимэһээ али бүхы дурадхалнуудые, нэмэлтэнүүдые, ажаглалтануудые хараада абажа, Арадай гэгээрэл тухай ССР Союзай ба союзна республикануудай хуули гаргаха гол дүримүүдэй проект баталан абаха шухала.

Энээгээр Национальностьнуудай Соведэй заседани хаагдаһанда тоологдобо.

СССР-эй Верховно Соведэй зургаадахи сесси хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр.

Союзай Соведэй хоёрдохи заседани июлиин 18-да үглөөнэй 10 часта Кремль соо, СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай заседаниин зал соо эхилбэ.

Депутадууд **Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, Н. В. Подгорный, В. В. Щербицкий, П. Н. Демичев, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев** гэгшэдэй президиумдэ ерэжэ һуухадань, сугларагшад удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтаа.

Союзай Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **А. П. Шитиков** заседани дээрэ түрүүлэгшээр һуугаа.

Арадай гэгээрэлэй, эрдэм наукын ба соёл культурын талаар Союзай Соведэй комиссиин түрүүлэгшэ депутат **А. Э. Восс** орон доторхи арадай гэгээрэл ба тэрэниие саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай, Арадай гэгээрэл тухай ССР Союзай ба союзна республикануудай хуули гаргаха гол дүримүүдэй проект тухай асуудалнуудаар заседани дээрэ нэмэлтэ элидхэл хэбэ.

(ТАСС).

ФЕРМЭ БҮХЭНДЭ ЭЛБЭГ ТЭЖЭЭЛ

ГАР ХАЖУУРШАД ГАРАА

КАБАНСК. **(Телефоноор абтаба).** Ниитын оло мянган адууһа малда үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ эрилэмтэй шанга ажалай хаһа оробо. Аймаг соогоо түрүүлэн Байгалай совхозой Нюки, Елань тосхонуудай отделениинхид (эрхилэгшэнь С. А. Залуцкий) үбһэеэ сабшажа эхилбэ.

Июлиин 10-һаа хойшо арба-арбан хүнһөө бүридэһэн 4 звено түрүүшын үдэрһөө ой модоной захаархи, бургааһа шугын забһар соо, Сэлэнгэ мүрэнэй арал, тохой дээгүүрхи ногоо гар хажуураар сабшажа захалаа. Эдэ звенонуудые дүршэлтэй бэрхэ хүнүүд Н. Соловьев, Л. Залуцкий, А. Игнатьев гэгшэд хүтэлбэрилнэ.

Звено бүхэндэ гол түлэб гэрэй эзэн эхэнэрнүүд, тугалшад — үдэр бүри — 60—70 хүн гар хажуураар сабшанад.

Бүхыдөө 200 гектар газарай ногоон унагаагдаа.

Мүн ажахын нэгэдэхи отделенидэ АВМ-0,4 түхэлэй оньһон агрегат дүрбэдэхи үдэрөө модоной набша намаагаар витаминтай ногооной гурил татажа байнхай.

Ойрын үдэрнүүдтэ совхозой оньһожоруулагдаһан звенонууд гол сабшалангайнгаа ногоо сабшажа, хуряажа эхилхэ юм.

Т. ЛЕНСКАЯ,
«Байкальские огни» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

Хэжэнгын совхозой нуга сабшалан дээрэ байгша ондо үбһэ ногооной баян ургаса гараа. Совхозой гурбадахи отделениин хүдэлмэришэд ажахы доторoo бултанһаа түрүүлэн үбһэеэ сабшажа эхилбэ. Отделениин 36 хүдэлмэришэнһөө бүридэһэн оньһожоруулагдаһан бригада эмхидхэгдээд, ажалаа эмхитэйгээр захалһан байна. Звеногой бүридэлдэ һургуулиин олохон һурагшад оролсоно.

Зурагууд дээрэ: 1. Бригадын гэшүүд Алексей Михайлович Филиппов, Дондок Шагдарович Шойнжуров гэгшэд түрүүшын мүр гаргаһанайнгаа һүүлээр. 2. Механизатор Батор Жамсаранович Лхасаранов сабшагдаһан ногооной шанар шалгана.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ОРОН ДОТОРХИ АРАДАЙ ГЭГЭЭРЭЛ, ТЭРЭНИИЕ СААШАНЬ ҺАЙЖАРУУЛХА ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ, МҮН АРАДАЙ ГЭГЭЭРЭЛ ТУХАЙ ССР СОЮЗАЙ, СОЮЗНА РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ ХУУЛИ ГАРГАХА ГОЛ ДҮРИМҮҮДЭЙ ПРОЕКТ ТУХАЙ

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо депутат К. Т. МАЗУРОВАЙ элидхэл

Нүхэд депутадууд! СССР-эй Верховно Соведэй мүнөөнэй сесси бүхы орон доторнай дэлгэрһэн ехэ политическэ, ажалай дэбжэлтын оршон байдалда үнгэржэ байна. Энэ дэбжэлтэ болбол ажалшадай политическэ үндэр мэдэрэлэй, ехэ эдэбхиин гэршэ мүн. Энэ дэбжэлтэ коммунис байгуулалтын бүхы һалбаринуудта КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэдэ туйлаһан совет арадай амжалтаар үүсхэгдээ.

КПСС-эй XXIV съездын зохёоһон гадаадын политическэ харга шугамые бэелүүлгэдэ туйлагдаһан амжалтые совет хүнүүд ехэ ханан сэдьхэжэ угтана. СССР-эй гадаадын политика — совет арадай аша туһада, бүхы дэлхэйн ажалшадай, түрүү үзэлэй хүсэнүүдэй аша туһада бүрин харюусалаг ангиин политика мүн. Тэрэ хадаа манай арадай зохёон байгуулхы ажалда амгалан байдалай эрхэ нүхэсэл хангана; социализмын уласхоорондын байдал, социалис хани барисаанай оронуудай аха дүүгэй нэгэдэл ба хани харилсаа бэхижүүлгэдэ алба хэнэ; хүдэлмэришэнэй, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөс саашадань хүгжөөлгэдэ туһална; эб найрамдал ба арадуудай аюулгүй байдал хангалгада туһалуулагдана.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй Америкын Холбоото Штадуудта ошолго тон шухала, ехэ, шууд сэхэ удха шанартай хэрэг болоо. КПСС-эй ЦК-гай Политбюро, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, СССР-эй Министрнүүдэй Совет нүхэр Л. И. Брежневэй США-да ошоһон дүнгүүдые хаража үзөөд, тэрэнэй ерынь оруулһан хубитые эрдэнээр сэгнэжэ, энэ айлшалалгын политическэ болон бодото үрэ дүнгүүдые бүрин хүсэдөөр һайшаагаа. Энэ сэгнэлтые бүхы совет хүнүүд нэгэн һаналтайгаар дэмжэнэ. Тэдэнэр КПСС-эй Центральна Комитедэй, манай партиин ЦК-гай Генеральна секретариин эсэшэ сусашагүй, аша үрэ ехэтэй ажал ябуулгые халуунаар дэмжэнэ, арадта, эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ, коммунизмын һалбаран мандахын түлөө тэмсэлдэ үнэн сэхээр алба хэлгын үльгэр жэшээ гэжэ харана. Нүхэр Л. И. Брежневтэ «Арадуудай хоорондо эб найрамдал бэхижүүлһэнэй түлөө» Уласхоорондын Ленинскэ шан барюулһан ушар КПСС-эй ЦК-е тойрон манай арадай бата жагсаалтай байһанай эли тодо гэршэ болоо.

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленумэй һүүлээр КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр ФРГ ба Франци; СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный Болгариин Арадай Республика; СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр А. Н. Косыгинай Австри; КПСС-эй ЦК-гай секретарь нүхэр А. П. Кириленко толгойлогшотой делегациин Сириин араб Республика ба Ливанда ошоһон ушар; Европодо аюулгүй байдал ба хани харилсаа байгуулха асуудалнуудаар Хельсинкидэ амжалтатайгаар эхилһэн зүблөөнэй үзэмжэдэ КПСС-эй ЦК-гай Советскэ правительствын даалгабаряар гадаадын хэрэгүүдэй министр нүхэр А. А. Громыкын оруулһан СССР-эй дурадхалнууд; нүхэд Ле Зуан, Фам Ван Донг гэгшэдээр толгойлогдоһон Вьетнамай Демократическа Республикын партийно-правительственна делегацитай Москвада һаяхан боложо дүүрэһэн хөөрэлдөөнүүд манай партиин, гүрэнэй гадаадын политическэ хараа шугамые зориг түгэсөөр, хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлгэдэ мүн лэ алба хээ.

КПСС-эй XXIV съездын һүүлээр бусад социалис оронуудтай хамта манай ороной гадаадын политикын талаар бэелүүлһэн бүхы хэмжээ ябуулганууд уласхоорондын оршон байдалые һайжаруулха хэрэгтэ шухалын шухала хубита болоно. Тэдээн КПСС-эй XXIV съездын зохёоһон эб найрамдалай программын аша үрэтэй, нүлөөтэй байһыень дахинаа гэршэлээ, мүн амгалан ёһоор зэргэ оршон байхын ленинскэ политикын хүсэтэй, ашатай туһатай байһанай шэнэ үнэмшэстэй гэршэ болоно

Коммунис байгуулалтын гадаадын һайн эрхэ нүхэсэл найдамтайгаар хангажа, манай парти КПСС-эй XXIV съездын хараалһан харгы замаар совет арадые бата этигэлтэйгээр хүтэлжэ ябана. Арадай ажахын 1973 оной түсэбые зургаа һарын туршада дүүргэһэнэй үрэ дүнгүүд экономико болон соёл культурын бүхы һалбаринуудтахи ехэ туйлалтануудые, КПСС-эй ЦК-гай уряалаар дэлгэрһэн бүгэдэ арадай социалис мүрысөөнэй нүлөө ехэтэй байһые үнэмшэстэйгөөр гэршэлнэ. Продукци гаргаха түсэбөө бүхы промышленна министерствэнүүд, бүхы союзна республиканууд үлүүлэн дүүргээ. Түсэбһөө гадуур 4,6 миллиард түхэригэй продукци гаргагдаа. Орон доторнай промышленна үйлэдбэриин ниитэ хэмжээн, нёдондо жэлэй энэ үетэй сасуулхада, 7 процентээр ехэ болоо. Колхоз болон совхозуудай ажалшад хүдөө ажахын бүхы ургамалнуудай ехэ ургасын, ниитын мал ажалай ашаг үрэ дээшэлүүлхын түлөө оролдосотойгоор тэмсэжэ байна. Орон доторнай хабарай тарилга һайнаар үнгэргэгдөө. Мал ажалай продукци худалдаха хахад жэлэй түсэб дүүргэгдээ. Хүдэлмэришэн анги, колхозно тарялшад, манай интеллигенци түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэлэй даалгабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхэ гэжэ хүсэдөөр шиидэнхэй.

Манай түсэбүүдэй таһаршагүй шухала хубинь гэбэл, соёл культура хүгжөөлгын программа болоно. Наука, техникэ болон соёл культурын эгээл дээдын туйлалтануудгүйгөөр, мүнөө үе сагай эрдэмгүйгөөр коммунизм байгуулагдахагүй гэһэн Ленинэй заабарие хүтэлсэри болгон, манай парти обществын оюун бодолые хүгжөөхэ тухай туйлай ехэ анхарал оролдолго хододоо гаргажа байгаа, гарганашье. Тэрэнэй хүтэлбэри доро хүн түрэлтэнэй түүхэдэ түрүүшынхеэ асари ехэ культурна революци бэелүүлэгдээ һэн, коммунизмын агууехэ үзэл сурталда үндэһэлһэн эгээн түрүү үзэлтэй, бодото демократическа гэгээрэлэй гурим байгуулагдаа һэн.

Советскэ Союз үзэг бэшэг үргэлжэдбө мэдэхэ орон болоһоор үнинэй. Мүнөө арадай ажахыда хүдэлдэг ажалшадай 72 процентнь дээдэ ба дунда (хүсэд ба хүсэд бэшэ) эрдэмтэй юм. Орон доторнай дээдэ эрдэмтэй 7 миллион 700 мянган мэргэжэлтэ, тусхай дунда эрдэмтэй 11 миллион 300 мянган хүн хүдэлнэ. СССР-эй бүхы республиканууд арадай гэгээрэлэй ба соёл культурын талаар үзэгдөөгүй ехэ үндэрые дабаа. Энэ хадаа Коммунис партиин политикын һалбаран мандаһанай, гэгээрэл ба соёл культурын талаар манай арадай элитэ ехэ туйлалтануудай эли тодо гэршэ болоно.

Манай орондо байгуулагдаһан арадай гэгээрэлэй гурим ургажа ябаа үетэниие һургаха, коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ зорилгые, обществын бүхы һалбаринуудта шадабари ехэтэй хүдэлмэришэд болон мэргэжэлтэдые бэлдэхэ зорилгые амжалтатайгаар шиидхэнэ. Гэхэтэй хамта, хүгжэлтэ түгэс социализмын, научно-техническэ революциин эрхэ байдалда бүхы обществын, тэрэнэй эрхэтэн бүхэнэй соёл культурын ба эрдэмэй хэмжээндэ эрилтэ хэлбэришэгүйгөөр дээшэлнэ гээд хараадаа абаха шухала. Тиимэ дээрэһээ үзэл сурталайнгаа, ёһо гуримайнгаа шэнжэ шанараар, культурынгаа, мэргэжэлэй талаар бэлэдхэлэйнгээ хэмжээгээр социализмын булюу һайнтай научно-техническэ революциин туйлалтануудые нягтаар холбохо гэһэн партиин табиһан зорилгые амжалтатайгаар шиидхэжэ шадаха кадрнуудые бэлэдхэлгэдэ арадай гэгээрэлэй бүхы байгуулалтын үүргэ ба удха шанар бүри дээшэлнэ.

Манай обществодо гэгээрэлдэ хэгдэһэн гаргашын аша үрэ гансал кадрнуудай научна болон үйлэдбэриин мэргэжэлэй дүнгүүдээр бэшэ, харин обществодо алба хэхэ хэрэгтэ олон миллион ажалшадай бүхы хүсэ шадабаряа, эрдэм бэлигээ үгэхөөр хэр зэргэ бэлэн байһаарнь, үгэжэ шадаха байһаарнь тодорхойлогдодог байна.

«Коммунизмда һураха» гэһэн ленинскэ эрилтын талаһаа арадай гэгээрэлэй асуудалнуудта хандажа, коммунис общество бүхы талаараа хүгжэнги эрдэм ехэтэй, эдэбхитэй барилгашадые, хүн түрэлтэнэй олоһон соёл культурын бүхы баялигые шудалжа шадаха, тэрэниие гамтайгаар эдлэжэ, баяжуулжа шадаха хүнүүдые бэлэдхэхэ зорилгые КПСС, совет гүрэн шууд сэхээр шиидхэжэ байна.

Манай социалис обществын политическэ, социальна, жаяг заршамай баялигуудые арьбадхаха тухай оролдолго, марксистско-ленинскэ һургаалда хэлбэришэгүйгөөр үнэн сэхэ байлга, советскэ патриотизм ба пролетарска интернационализм, хубиингаа аша туһые бүхы арадай аша туһатай, үг зорилгонуудтай нэгэдэнги гэжэ гүнзэгыгөөр ойлгохо ябадал, коллективизм, эмхидхэл ехэтэй байлга, үзэл сурталай талаар хатуужал гэхэ гү, али дотоодын ба уласхоорондын ажабайдалай бүхы үйлэ хэрэгүүдые хүдэлмэришэн ангиин, Коммунис партиин шууд сэхэ революционно талаһаа хаража шадаха — эдэ бүхы шэнжэ шанар ССР Союзай залуу эрхэтэн бүхэндэ нэбтэрэнхэй байха ёһотой. Тиимэ дээрэһээ арадай гэгээрэлэй бүхы шатануудтахи үзэл сурталай хүдэлмэриие шангадхаха ябадал онсо шухала удха шанартай зорилго гэжэ манай парти, гүрэн тоолодог юм.

Орон доторхи арадай гэгээрэлэй хүгжэлтын саашанхи зам, тэрэниие һайжаруулха зам КПСС-эй XXIV съездээр тодорхойлогдоһон байна. Съезд юһэдэхи табан жэлэй түсэбэй үедэ арадай гэгээрэлые хүгжөөхэ талаар тодорхой нимэ зорилгонуудые табяа һэн:

залуушуулай бүгэдэ ниитын дунда һуралсалда орохо ябадалые түгэсхэхэ, һуралсалай шанар дээшэлүүлхэ;

арадай ажахын бүхы һалбаринуудта мэргэжэлтэй 9 миллионһоо үсөөн бэшэ хүдэлмэришэдые техническэ мэргэжэл олгодог училищинуудта бэлэдхэхэ;

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

БЭРХЭШЭЭЛЭЙ ТОХЁОЛДОБОШЬЕ...

Энэ жэлдэ хаһа сагтаа һайса уһалагдажа, хура бороошье ехэ таһалдаагүй орожо, манай эндэ сабшалангай ногоон муу бэшээр ургаа һэн. Теэд июль соо аадар бороо ехээр орожо, гол мүрэнүүд үерлөөд, илангаяа Сэлэнгын эрье, тохойнуудай сабшалан уһанда абташоо.

Хэды нимэ бэрхэтэй байдалай тохёолдобошье һаань, бүхы арга боломжоёо хэрэглэн, сабшалан дээрээ ургаһан ногооe һогооборшье үлөөнгүй хуряажа абахын түлөө тэмсэхэ гэжэ манай совхозой ажалшад шиидэнхэй.

Июлиин 16-һаа 60 гаран гар хажууршадтай 7 звено үбһэ сабшажа эхилбэ. Мүн морин косилкатай гурбан звено, Р. Хайрулинай хүтэлбэрилдэг арбаад трактортай оньһожоруулагдаһан звено баһал үбһэндөө оробо.

Совхознай байгша ондо яажашье һаань, 45 мянган центнерһээ бага бэшэ үбһэ сабшажа абаха түсэбтэй.

А. СУТУРИН,
Сэлэнгын совхозой директорэй орлогшо.

Нүхэр К. Т. МАЗУРОВАЙ элидхэлэй түгэсхэл

(Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

дээдэ ба дунда эрдэмтэй 9 миллион шахуу мэргэжэлтэдые бэлдэн гаргаха, үйлэдбэриин түргөөр хүгжэжэ байһан һалбаринуудта, тэрэшэлэн ажаһуудал хангалгын албанда зорюулан, наука болон техникын шэнэ би аша үрэ ехэтэй мэргэжэлтэй кадрнуудые үргэнөөр бэлэдхэхэ;

арадай ажахын ба соёл культурын бүхы һалбаринуудта хүдэлдэг кадрнуудай мэргэжэл саашадаа саг үргэлжэ үргэн хэмжээтэйгээр дээшэлүүлхэ ябадалые эмхидхэхэ.

Партиин хараалһан хэмжээ ябуулганууд шууд сэхээр бэелүүлэгдэнэ.

Бүгэдэ ниитын дунда һуралсал бэелүүлгэдэ горитойхон алхам хэгдээ. Мүнөөнэй түсэбтэ табан жэлэй туршада 10 миллион залуушуул дунда эрдэм абаа.

Эдэл жэлнүүдэй туршада дээдэ һургуулинууд 2 миллион 100 мянган инженер, врач, багша, агроном, экономист болон дээдэ эрдэмтэй бусад мэргэжэлтэдые арадай ажахын олон янзын һалбаринуудта бэлэдхэжэ үгөө, дунда эрдэмтэй 3 миллион 350 мянган мэргэжэлтэд бэлэдхэгдээ.

Манайда техническэ мэргэжэл олгодог һургуулинууд хүдэлмэришэдэй кадрнуудые бэлэдхэдэг бодото гуламта болонхой. Эдэ һургуулинууд түсэбтэ табан жэлэй гансал түрүүшын хоёр жэлэй туршада арадай ажахыда зорюулан, мэргэжэл ехэтэй 3 миллион 500 мянган хүдэлмэришэдые бэлэдхээ. Энэ жэлдэ 1 миллион 800 мянган мэргэжэл ехэтэй хүдэлмэришэдые бэлэдхэхэ.

Социализмын эрхэ байдалда соёл культурын байгуулалта — түсэбэй ёһоор бэелүүлэгдэдэг юм. Тэрэнэй хүгжэлтые хүтэлбэрилэн, партиин Центральна Комитет, правительство партиин XXIV съездын һүүлээр хэдэ хэдэн тогтоолнуудые абаа гэбэл: «Залуушуулай бүгэдэ ниитын дунда һуралсалда оролгые түгэсхэхэ ба юрэнхы эрдэмэй һургуулиие саашадань хүгжөөхэ тухай», «Техническэ мэргэжэл олгодог һуралсалые саашадань һайжаруулха тухай», «Орон дотор дээдэ һуралсалые саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай». Һаяхан нүхэр Л. И. Брежневэй үүсхэлээр «Юрэнхы эрдэмэй хүдөөгэй һургуулиин хүдэлмэриин эрхэ байдал саашадань һайжаруулха талаар хэмжээнүүд тухай» тогтоолые КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет баталан абаа.

Эдэ документнүүд дотор арадай гэгээрэлые, тэрэнэй бүхы хубинуудые бүхы талаарнь хүгжөөхэ, һайжаруулха үргэн программа тодорхойлогдонхой.

Абтаһан шиидхэбэринүүдэй ёһоор, СССР-эй правительство хэдэ хэдэн тодорхой хэмжээнүүдые бэелүүлээ. Эдэ хэмжээнүүд юрэнхы мэргэжэл олгодог, тусхай дунда ба дээдэ һуралсал саашадань хүгжөөлгэдэ, тусхайлбал, үйлэдбэриин шэнэ һалбаринуудта дээдэ эрдэмтэй мэргэжэлтэдые үргэнөөр бэлэдхэхэ, һургуулиин һуралсалай-материальна баазыень бэхижүүлхэ; тусхай дунда һургуулинуудай, техническэ училищинуудай студентнүүдэй, һурагшадай материальна, гэр байрын, ажаһуудалай эрхэ байдалые һайжаруулха хэрэгтэ зорюулагдана; багшанарай, һуралсалай - хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудай багшалдаг бусад хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэн ехэ болгогдоо.

Арадай гэгээрэл тухай ССР Союзай, союзна республиканууд хуули гаргалгын гол дүримүүдые баталан абалга манай партиин съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ замда шэнэ шухала алхам болохо байна. Энэ дүримэй проект танай үзэмжэдэ табигданхай.

Хуули гаргалгын гол дүримүүд арадай гэгээрэлэй бүхы эмхинүүдые байгуулха гол ёһо гуримуудые хууляар баталха, гэгээрэлэй талаар хүсэндөө байһан шухала шиидхэбэринүүдые хуулита болгохо, ургажа ябаа үетэниие коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ тухай ленинскэ үзэл бодолые бэелүүлгэдэ олдоһон туйлай ехэ, баян дүй дүршэлые согсолхо, гэгээрэлэй талаар союзна, мүн республиканска хуули гаргалгын бүхы гуримые нэгэдүүлхэ, манай ороной бүхы һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудай ажал ябуулгада хуулиин бата бэхи үндэһэ һуури олгожо үгэхэ уялгатай юм.

Тэрэшэлэн «Ажабайдалтай һургуулиин холбоо барисаае бэхижүүлхэ ба СССР-тэхи арадай һуралсалай гуримые саашадань һайжаруулха тухай» 1958 ондо баталагдаһан хуулиин олон дүримүүд бэелүүлэгдэһэн ба шэнэ эрхэ байдалые хараадаа абан, бусад дүримүүдыень шэнэлхэ хэрэгтэй болоһон хадань хуули гаргалгын гол дүримүүдые баталан абаха шухала болонхой.

Арадай гэгээрэл тухай хуули гаргалгын гол дүримүүдэй проект СССР-эй правительствоор зохёогдожо, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй шиидхэбэреэр үргэн зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаһаниинь мэдээжэ. Хуулиин проект ехэ һонирхол үүсхээ. Тэрэ хадаа хэдэ хэдэн городуудай, районуудай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэй суглаан дээрэ сельскэ, поселково Соведүүдэй сессинүүд дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. Гүрэнэй органуудта, газетэ болон журналнуудай, телевидени болон радиогой редакцинуудта хуулиин проектые һайшааһан олон тоото бэшэгүүд ороо. Гэхэ зуура эдэ бэшэгүүд дотор үнэтэй сэнтэй нэмэлтэ, тодорхойлолго, найруулга тушаа ажаглалтанууд байгаа.

Арадай гэгээрэл тухай гол дүримүүдэй проект тушаа дурадхал болон ажаглалтануудаа эльгээһэн бүхы ССР Союзай, союзна республиканууд хуули гаргалгын эрхэтэдтэ, организаци болон эмхи зургаануудта баяр хүргэхыем зүбшөөгыт.

Хуулиин проект тушаа ажаглалта болон дурадхалнуудтай бүхы бэшэгүүд СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай арадай гэгээрэлэй, наука болон культурын, хуули гаргаха дурадхалнуудай талаар, залуушуулай хэрэгэй талаар саг үргэлжын комиссинуудта согсологдоһон байна.

Хуулиин проектые заһахадаа, правительство энэ документые саашадань һайжаруулха хэрэгтэ зорюулагдаһан эрхэтэдэй, гүрэнэй болон ниитын организацинуудай дурадхалнуудые хараада абаһан байна. Хуули гаргалгын гол дүримүүдэй проектдэ зарим шэнэ дурадхалнууд, мүн найруулга тушаа заһабаринууд оруулагдаа.

Арадай гэгээрэлэй талаар совет хуули гаргалгын хэлбэришэгүй гол дүрим гэбэл, СССР-эй конституцяар соносхогдоһон СССР-эй эрхэтэдэй һураха эрхэ мүн болоно.

Энэ эрхэ болбол найман жэлэй һургуулида уялгата ёһоор юрэнхы эрдэм абалгаар, мүн залуушуулай бүгэдэ ниитын дунда һуралсал бэелүүлхэ ябадалаар, техническэ мэргэжэл олохо һуралсалые үргэнөөр хүгжөөлгөөр, тусхай дунда ба дээдэ һуралсал хүгжөөлгөөр, һургуулида ябаадүй үхибүүдэй болон һургуулиһаа гадуурхи эмхи зургаануудые үргэдхэлгөөр, бүхы янзын һуралсалай түлөөһэгүй байлгаар, гүрэнэй стипенди байгуулха ба һурагшад болон студентнүүдтэ материальна бусад туһаламжа хүргэлгөөр, үйлэдбэриин элдэб янзын һуралсал эмхидхэлгээр, ажалшадай мэргэжэл дээшэлүүлгээр хангагдана.

Танай үзэмжэдэ табигдаһан хуулиин проект дотор найруулагдаһан СССР-тэхи арадай гэгээрэлэй гол дүримүүд гэбэл:

— расын, үндэһэ яһатанай ба эрэ, эмын илгаагүй, шажанда шүтэлгын, зөөриин ба социальна байдалһаа дулдыдангүй, бүхы эрхэтэд эрдэм шудалха талаар адли тэгшэ эрхэтэй, бүхы үхибүүд, эдиршүүл уялгата ёһоор һураха зэргэтэй.

— түрэл хэлэн дээрээ гү, али СССР-эй ондоо арадай хэлэн дээрэ һурахаяа өөрөө шэлэхэ.

Эдэ ленинскэ дүримүүдые бэелүүлгэ наци болон үндэһэ яһатан бүхэндэ эрдэмдэ һураха арга олгоо. ССР Союзай бүхы арадуудай социалис культура хүгжөөлгын эрхэ байдал байгуулаа, хүнүүдэй түүхын шэнэ нэгэдэл — совет арадай бүридэлгын эрхэ нүхэсэлэй нэгэн болоо.

Нацинууд хоорондын холбоо барисаанай, хани харилсаанай түргэн ургалта ород хэлэнэй удха шанарые дээшэлүүлнэ гээд «Совет Социалис Республиканууд Союзай 50 жэлэй ой тухай» нүхэр Л. И. Брежневэй элидхэл дотор тэмдэглэгдээ һэн. Ород хэлэн Советскэ Союзай бүхы нацинууд болон үндэһэ яһатанай бэе бэетээ харилсаха хэлэн болонхой. Энээнтэй дашарамдуулан, национальна республиканууд ород хэлэ шудалалгада ургажа байгаа анхарал манай ороной бүхы нацинууд болон үндэһэ яһатанай шухалын шухала эрилтэдэ харюусана, бүрин хуулита хэрэг болонхой, тиин али бүхы дэмжэлгэдэ хүртэхэ зэргэтэй.

Нимэ шухала гол ёһонууд болохо һуралсал ба коммунис хүмүүжүүлгэ хоёрой нэгэдэл; үхибүүдые, залуушуулые хүмүүжүүлхэ талаар һургуули, бүлэ болон олониитын хани харилсаан; ажабайдалтай, коммунис байгуулалтын хэрэгтэй һуралсалай, хүмүүжүүлгын холбоо барисаан; һуралсалай научна шэнжэ шанар ба наука болон техникын, культура болон искусствын шэнэ шэнэ туйлалтануудай үндэһөөр тэрэниие саг үргэлжэ һайжаруулга; һуралсалай болон хүмүүжүүлгын һайн һайхан, дээдэ зэргын гурим журамай шэнжэтэй байлга, шажанай нүлөөндэ ородогүй һуралсалай шэнжэ шанар хуулиин проект дотор батадхагдаа.

Хуулиин проект дотор найруулагдаһан арадай гэгээрэлэй гол ёһо гуримууд түгэс хүгжэнги социалис байгуулалтын үзэл бодолтой, эрилтэтэй зохилдоно. СССР-эй һуралсалай бүгэдэ арадай, бодото демократическа шэнжыень гэршэлнэ. тиин КПСС-эй ленинскэ национальна политикаһаа уламжалан гарана.

Советскэ Союз — олонациональна гүрэн мүн. Энэ ушар хадаа союзна республика бүхэндэ арадай гэгээрэл хүгжөөхэ эрхэ байдалые заатагүй хараадаа абахые уялгална. Энэ асуудал шиидхэлгэдэ ССР Союзай ба союзна республикануудай эрхэ түлөөлэлгые тодорхойгоор илгажа үгэһэн ябадал туһална. Ороной бүхы арадай ажахые, наука болон соёл культурые мэргэжэлтэдэй, хүдэлмэришэдэй кадрнуудаар хангаха талаар, һурагшад болон студентнүүдые бэлэдхэлгэдэ, тэдэнэй һуралсал болон хүмүүжүүлгын хэмжээндэ табигдадаг эрилтые адли болгохо ябадалые хангаха талаар конституцяар үгтэһэн ССР Союзай түлөөлэлгые тогтоохо зуураа, хуулиин энэ проект мүн союзна республикануудай өөһэдынь эрхые бүрин хараадаа абана.

СССР-тэ арадай гэгээрэл хүтэлбэрилгэ гүрэнэй гарта байдаг. Тэрэниие засагай дээдэ органууд, ССР Союзай, союзна болон автономито республикануудай гүрэнэй хүтэлбэриин органууд, ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүд, тэдэнэй гүйсэдхэхэ комитедүүд бэелүүлнэ. Нютагай Соведүүдэй үүргэ саашань дээшэлүүлхэ талаар КПСС-эй XXIV съездын зохёоһон хараа шугамай ёһоор, һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудые саашадань хүгжөөхын, тэдэниие хүтэлбэрилхын түлөө, һуралсалай-материальна баазые зүбөөр хубаарилхын, бэхижүүлхын түлөө тэдээндэ ехэ харюусалга даалгана.

Арадай гэгээрэлэй хэрэгтэ гүрэнэй предприятинуудай, эмхи зургаануудай, колхозуудай, кооперативна, профсоюзай, комсомолой болон ниитын бусад организацинуудай эдэбхитэйгээр хабаадахыень хуули гаргалгын гол дүримүүд дотор хараалагдана. Үйлэдбэри дээрэ хүдэлжэ байһан залуушуулай һуралсалаа үргэлжэлүүлхэ эрхэ байдал хангалгада шэглүүлэгдэһэн дүримүүд тодорхойлогдожо, предприятинууд, организацинууд болон эмхи зургаанууд үдэшын һургуулинуудта, бусад һургуулинуудта залуушуулые хабаадуулха хэрэгтэ туһалха, ажалаа һуралсалтай, мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ ябадалтай нэгэдүүлхэынь тула шухала эрхэ байдал байгуулха уялгатай гэжэ проект дотор онсолон тэмдэглэгдэнэ.

Хуулиин проект дотор һурагшадай, студентнүүдэй эрхэ, тэрэшэлэн тэдэнэй уялганууд найруулагданхай. Эдэ эрхэнүүд болбол гансашье эрдэм абахаһаа гадна, мүн һургуули дүүргэһэнэй һүүлээр мэргэжэлээрээ хүдэлхэ ябадалые хангана. Ургажа ябаа үетэниие һургаха ба хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ехэ хүсэл оролдолго гаргаад, общество гүрэнэй үмэнэхи уялгаяа дүүргэхээр бэлэн байхыень залуу эрхэтэн бүхэнһөө хүлеэхэ эрхэтэй.

СССР дотор арадай гэгээрэлэй нэгэн адли гурим байгуулагданхай. Тэрэ гурим һургуулида ябаагүй үхибүүдые хүмүүжүүлхэ эмхи зургаануудһаа эхилээд, дээдэ һургуулинууд хүрэтэр хэдэн шатануудтай юм. Манай үзэмжэдэ табигдаһан хуули гаргалгын гол дүримүүдэй үшөө нэгэ шухала удха шанар гэхэдэ, энэ документ дотор арадай гэгээрэлэй шата бүхэнэй зорилгонууд тодорхойлогдонхой, тэдэнэй урда табигдаһан зорилгонуудые шиидхэхэ гурим ба арга дүрэнүүд тайлбарилагданхай.

Һургуулида ороодүй үхибүүдэй эмхи зургаанууд һургуулида орожо һурахынь тула хүүгэдые бэлдэдэг, эхэ эхэнэрэй үйлэдбэриин ба ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадалсахынь тулада бодото арга боломжо байгуулдаг юм. Советскэ Союз дотор байгуулагдаһан һургуулида ороодүй үхибүүдэй саг үргэлжэ хүдэлдэг эмхи зургаануудта 10 миллион хүүгэд хүмүүжүүлэгдэнэ. Тэндэ 600 мянга гаран хүмүүжүүлэгшэд хүдэлнэ. Тэдэнэр гэр бүлэнэртэ туһа хүргэн, эрдэм заабариин үндэһөөр табигдаһан программын ёһоор һургуулида ороодүй үхибүүдые хүмүүжүүлнэ. Арадай һуралсал тухай хуули гаргаха гол дүримүүд хадаа һургуулиин наһа гүйсөөдүй үхибүүдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ажалша коллективүүдэй, үргэн ехэ олониитын эдэбхитэйгээр хабаадалсаха, мүн хүүгэдэй хүмүүжүүлгын, тэдэнэй бэеын элүүрые сахилгын түлөө арадай гэгээрэлэй болон элүүрые хамгаалгын органуудай харюусалга дээшэлүүлхэ ябадал хараална.

Совет засагай жэлнүүдэй турша соо манай юрэнхы һуралсалай һургуули алдарта зам гаталан гараа. Тэрэ хадаа хэдэн олон үеын совет хүнүүдтэ эрдэм һургуули үгөө, тэдэниие ажабайдалда, коммунизмын үг зорилгын түлөө тэмсэлдэ бэлдээ.

Дунда һургуулитай болоһон залуушуулай тоо жэлһээ жэлдэ олошорно. Найман класс дүүргэгшэдэй 86 үлүүтэй процентнь 1972 ондо дунда һургуулида, мүн дунда һургуули үгэдэг бусад һуралсалай газарнуудта һуралсалаа үргэлжэлүүлһэн байна. Энэ хадаа манай орон дотор бүгэдэ ниитын дунда һуралсал бэелүүлхэ зам дээрэ горитойхон амжалта болоно.

Ургажа ябаа үетэниие һургаха, хүмүүжүүлхэ бүхы хэрэгые улам саашадань һайжаруулхын тулада, һургуулинуудай хүдэлмэриин бүхы гол удхые коммунизм байгуулгын зорилгонуудта, эрдэм, техникын дэбжэлтын эрилтэнүүдтэ бүримһэн тааралдадаг байхаар табиха шухала байна. Энэ ямар удхатайб гэхэдэ, һуралсалай шанар дээшэлүүлхын тула саг үргэлжэ хүдэлхэ, программанууд болон учебнигүүдые нарижуулан һайжаруулха, ном зааха түрүү дүй дүршэл, мүн һургалгын аша үрэтэй арга методүүд болон мүнөө үеын техническэ хэрэгсэлнүүдые нэбтэрүүлхэ хэрэгтэй юм.

Нэгэ класста хоёрдохёо һууха, һурагшадай һургуулияа хаяха, илангаяа ахалагша классуудайхидай һурахаяа болихо ябадал усадхахын тула СССР-эй гэгээрэлэй министерство, арадай һуралсалай республиканска ба нютагуудтахи органууд үшөө ехэ хүдэлмэри хэхэ уялгатай. Зарим һургуулинуудта һурагшадай зан абариин ёһо гурим сахилгын, ажалда дурлалгын ба бэе махабадын хүмүүжүүлгэ үшөөл һулаар табигданхай.

Һургуули хадаа байгаалиин ба обществын ёһо хуулинууд тухай бата бэхи, гүнзэгы эрдэм мэдэсэ залуушуулда үгэхэ, тэдээндэ марксистско-ленинскэ үзэл бодол бүридүүлэн хүмүүжүүлхэ. тэдэниие арад зоной үмэнэ үндэр ехэ харюусалгатай байһан мэдэрэлтэй болгохо. һурагшадта коллективизм, социалис Эхэ орондоо үнэн сэхээр алба хэхэ эрмэлзэл хүмүүжүүлхэ уялгатай.

Залуушуулай оюун сэдьхэлэй түхэл шарай бүридүүлэн хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ һургуулиин дүүргэдэг үүргэ айхабтар ехэ. Энэ түхэл шарайнь коммунизм байгуулагшадай сахиха ёһо гуримтай хүсэд дүүрэнээр тааралдаха зэргэтэй. Түүхэ ба обществоведени, литература шудалалгын шанар улам саашадань һайжаруулһанһаа, бэеэ арюун сэбэрээр абажа ябаха, гоё һайханда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри нарижуулан һайжаруулһанһаа эндэ горитойхон юумэн дулдыдаха байна. Һургуули хадаа залуушуулые уран һайханай литературада ехэ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ, искусство ойлгодог байхаар, түрэл байгаалидаа дурладаг, тэрэниие эдэбхитэйгээр аршалан хамгаалдаг байхаар һургаха уялгатай.

Ажалай болон ниитын эдэбхитэй ажал ябуулгада һурагшадые бэлдэхэ, ушар ёһо мэдэн мэргэжэлээ шэлэн олохо гэхэ мэтэ юрэнхы һуралсалай дунда һургуулиин шухалын шухала иимэ зорилго тухай хуули гаргаха эдэ гол дүримүүд соо хэлэгдэнэ. Ажабайдалтай һургуулиин байгуулдаг холбоо барисаае саашадаашье бэхижүүлхэ, тус тус экономическа райондо шадабари мэргэжэлтэй хэды хүдэлмэришэдэй хэрэгтэй байһые хараадуулан, арадай ажахыда һургуулиин залуушуулые ажал хэхээр хүмүүжүүлхэ, ажалда дуратай болгохо шухала. Эгээл энэ зорилгоор һургуулинуудта ажалай хэшээлнүүдые үлэмжэ һайнаар эмхидхэхэ тушаа хэмжээнүүд абтана, мүнөө гурба мянга шахуу һургуулинуудта автодело шудалагдана, зургаа мянга шахуу һургуулинуудта трактор болон хүдөө ажахын бусад машинануудые үзэнэ, тиихэдэ үшөө 15 мянган һургуулинуудта иимэ һуралсал нэбтэрүүлхэ программа хараалагданхай.

Залуушуулые һургаха, хүмүүжүүлхэ талаар хүдөөгэй һургуули ехэ дүй дүршэлтэй болонхой. Гэхэтэй хамта, «Юрэнхы һуралсалай хүдөөгэй һургуулиин хүдэлмэриин эрхэ байдал улам саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй абаһан тогтоол соо тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор, хүдөөгэй олохон һургуулинуудай һуралсалай хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин хэмжээн мүнөө үеын эрилтэнүүдһээ даб дээрэ үшөө гээгдэһээр, тэдэнэй һуралсалай болон материальна хэрэгсэлнүүдээр бэхижүүлхэ хэрэгтэй. Хэдэ хэдэн республиканаудта, хизаарнууд болон областьнуудта һургуулинуудай барилга удаанаар хэгдэнэ. Хүүгэдые һургуулида асаралга хаа хаанагүй гуримшуулагдаагүй байна.

Юрэнхы һуралсалай хүдөөгэй һургуулида саг үргэлжын анхарал хандуулха хэрэгтэй. Хүдөөгэй һургуулиин һуралсал нарижуулан һайжаруулха, шэнэ түхэлэй һургуулиин байшангуудые, һурагшадай интернадуудые, багшанарай байха байрын гэрнүүдые бариха. һургуулиин һуралсалай болон материальна зөөри хэрэгсэлнүүдые бэхижүүлхэ үргэн ехэ программа КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол соо хараалагданхай. Союзна ба автономито республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд, хизаарай болон областной Соведүүдэй гүйсэдкомууд энэ тогтоол бэелүүлхэ тушаа эмхидхэлэй горитой хүдэлмэри дэлгэрүүлхэ, тэрэниие бодотоор бүримһэн бэелүүлхэ ябадал хангаха ёһотой. Юрэнхы һуралсалай хүдөөгэй һургуулинуудай хүдэлмэриин хэмжээе дээшэлүүлгэ хадаа хүдөөгэй социально-политическэ хүгжэлтын, экономическа болон соёлой байгуулалтын зорилгонуудые шиидхэхэ, город болон хүдөөгэй хоорондохи горитой илгаануудые дабан гараха хэрэгтэ туйлай ехэ удха шанартай байха болоно.

Манай орон дотор пионернүүдэй ордонгууд ба байшангууд, эдир технигүүдэй, натуралистнуудай, аяншалагшадай станцинууд, хүүгэдэй библиотекэнүүд, спортивна, уран һайханай, хүгжэмэй һургуулинууд, пионернүүдэй лагерьнууд гэхэ мэтэ һургуулиһаа гадуурхи хүүгэдэй бусад олон эмхи зургаанууд байгуулагданхай. Һургуулиһаа гадуурхи эмхи зургаануудай хүдэлмэридэ Ленинскэ комсомолой дүүргэхэ үүргэ илангаяа ехэ. Тэрэ хадаа ургажа ябаа үетэниие коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ тушаа партиин ябуулдаг олон янзын бүхы хүдэлмэридэнь сэгнэшэгүй ехэ туһаламжа хүргэдэг юм. Хүүгэдые али бүхы талаһаань хүгжөөхэ, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ эдэ эмхи зургаанууд улам ехэ боложо байгаа үүргые хараадаа абан, хуулиин проект дотор һургуулиһаа гадуурхи эмхи зургаанууд тухай тусхай бүлэг найруулагданхай.

Ниитын үйлэдбэриин ашаг үрые, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, арадай ажахые техническэ талаарнь һэльбэн зэбсэгжүүлхэ тушаа партиин зохёон хараалһан үргэн ехэ программа хадаа мүнөөнэй хүдэлмэришэнэй мэргэжэлдэ, тэрэнэй эрдэм мэдэсэ ба юрэнхы болбосоролдо ехэ эрилтэ табина. Техническэ мэргэжэлэй училищинууд болон һургуулинуудта залуу хүдэлмэришэдые бэлдэдэг гурим улам ехэ болоһон эдэ эрилтэнүүдтэ үлэмжэ дүүрэнээр харюусана. Мүнөө эдэ училищинууд ба һургуулинуудта 3 миллион шахуу хүбүүд, басагад һурана.

Хүдэлмэришэн ангиие бүридүүлэн нэмээдэг гол һургуули болохо техническэ мэргэжэлэй һургуулинуудай удха шанар энэ хуулиин проект дотор тодорхойлогдонхой. Тиихэ зуураа, техническэ мэргэжэлэй һуралсал хүгжөөхэ гол хараа шугамынь хадаа залуушуулда эрхим мэргэжэл болон гүйсэд дунда эрдэм һургуули олгодог профтехучилищинуудые бүхы хэмжээгээр үргэдхэлгэ мүн болоно.

Мүнөө орон доторнай 3—4 жэлэй һуралсалай болзортой 1.300 шахуу дунда һуралсалай профтехучилищинууд хүдэлнэ. Шэнэ түхэлэй иимэ һургуули залуушуулай, мүн ажалша коллективүүдэй дунда мэдээрэгдэжэ, нэрэ хүндэтэй болонхой. Предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй һайшаан хэлэһэнэй ёһоор, дунда һуралсалай профтехучилищинуудые дүүргэһэн залуу хүдэлмэришэд ажалай үндэр бүтээсые ехэ түргэнөөр туйладаг, үйлэдбэри дээрээ удаан саг соо хүдэлдэг байха юм. Тэдэнэй олониинь техникумүүд ба дээдэ һургуулинуудта һуралсалаа үргэлжэлүүлнэ. Дунда һургуулитай болоһон мэргэжэлтэй хүдэлмэришэд — дээдэ зэргын шадабаритай мэргэжэлтэдые бэлдэхын туладашье һайн арга нүхэсэл мүн. Арадай һуралсалай таһаршагүй хубинь байһан профтехһуралсалай һургуулинууд өөһэдтэнь хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэдэг предприятинуудтай сэхэ холбоотой байдаг. Профтехучилищинуудта хүдэлмэришэдэй залуу халаание бэлдэхэ, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ улам ехээр нүлөөлхэ гэшэ, энэ хадаа училищинуудые түхеэрэлгэнүүдээр үлэмжэ һайнаар хангаһанай, эрхим мэргэжэлтэй мастернууд-багшанараар бүридүүлһэнэй ашаар туйлагдажа болохо, — үйлэдбэриин бүхы коллективүүдэй уялга мүн. Ажалша хүнэй үүргэ ба агууехэ хэрэгые, хүдэлмэришэн ангиин түүхэтэ үүргые ургажа ябаа үетэн эли тодоор ойлгоһой, тэрэнэй алдарта һайхан зэргэнүүдтэ жагсахые эрмэлзэһэй гэжэ манай бүхы общество хүсэдэг байна.

Орон дотор 4.270 техникум ба тусхай бусад дунда һургуули тоологдоно. Тэндэ 4 миллион 500 мянга шахуу хүбүүд, басагад һурадаг юм. Дунда һургуулитай хүдэлмэришэдые бэлдэхэ гуримда оронойнгоо удаа дараалан орожо байһан иимэ эрхэ байдалда техник хадаа имагтал тусхай бэшэ, мүн теоретическэ юрэнхы эрхим һайн бэлэдхэлтэй байха, ниитын ажабайдалда, эрдэм ба техникэдэ боложо байгаа хубилалтануудые һайнаар ойлгодог байха уялгатай.

Орон дотор тусхай дунда һуралсалые хүгжөөхэ тухай хэлэхэ зуураа, эдэ тусхай дунда һургуулинуудые мэдэжэ байдаг министерствэнүүдэй энэ ехэ, шухала хэрэг дааха харюусалгые онсолон тэмдэглэлтэй. Арадай ажахын зарим һалбаринуудта дунда эрдэм һургуулитай хэды мэргэжэлтэд хэрэгтэйб гэжэ зүбөөр тодорхойлхо, дээдэ ба тусхай дунда һургуулитай хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэхэ, хэрэглэхэ хэрэгтэ эгээл таарамаар тэнсүүри тогтоохо, техникумүүдтэ мэргэжэлтэдые бэлдэдэг шанарые һайжаруулха ябадал тэдээнһээ дулдыдалаг юм.

Хуули гаргаха гол дүримүүдэй проект дотор дээдэ һургуулида элитэ һуури олгогдоно.

Мүнөө орон доторнай 825 дээдэ һургуули бии, тэндэ 4 миллион 600 мянга үлүүтэй студент һурадаг байна.

Арадай ажахыда хэрэгтэй эрхим мэргэжэлтэй хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэхэ зорилгые дээдэ һургуули гол түлэб амжалтатайгаар шиидхэнэ.

Һүүлэй үедэ ороной дээдэ һургуулинуудта залуу хүдэлмэришэд, колхознигууд ба армиһаа табигдаһан сэрэгшэд олоор ородог болоо. Энэ хэрэгтэ бэлэдхэлэй отделенинүүд шухала үүргэ дүүргээ. Иимэ отделенинүүд 540 дээдэ һургуулинуудай дэргэдэ хүдэлжэ байдаг.

Совет дээдэ һургуулиин амжалтанууд нилээд ехэ. Гэбэшье «Орон дотор дээдэ һуралсалые улам саашадань нарижуулан һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол соо хэлэгдэһэн дээдэ һургуулиин ажал ябуулгадахи дутагдалнууд үшөө хүсэдөөр усадхагдаагүй байһаар.

«Мүнөөдэрэй совет мэргэжэлтэ гэшэ марксистско-ленинскэ һургаалай үндэһэ һууринуудые һайнаар шудалһан, парти ба оронойнгоо политическэ уг зорилгые эли тодоор мэдэдэг, эрдэм ухаанай ба бодото байдалай асуудалаар үргэн ехэ бэлэдхэлтэй, өөрынгөө мэргэжэл эрхим һайнаар шудалһан хүн мүн, — гэжэ студентнүүдэй бүхэсоюзна слёт дээрэ үгэ хэлэхэдээ, нүхэр Л. И. Брежнев заагаа һэн.

Мүнөөдэрэй совет мэргэжэлтэ гэшэ ажалаа эрдэм ухаанай заабариин ёһоор эмхидхэхэ гол ёһонуудые бодото байдал дээрэ хэрэглэжэ шадаха шадабаритай эмхидхэлшэ мүн. Тэрэ хадаа хүнүүдтэй хүдэлжэ шададаг, бүгэдын туйлаһан дүй дүршэл сэгнэдэг, нүхэдэйнгөө һанамжада анхардаг, туйлаһанаа шүүмжэлхы ёһоор сэгнэдэг юм.

Мүнөө үеын мэргэжэлтэ гэшэ эрхим соёл болбосоролтой, бүхы юумэ һайн мэдэхэ хүн ааб даа, юрэдөө, энэ хадаа шэнэ, социалис обществын ёһотойл интеллигент бшуу.

Эгээл иимэ мэргэжэлтэдые, эрдэм, техникын, социальна ба соёлой дэбжэлтын эрилтэнүүдтэ харюусама, коммунис байгуулалтын зорилгонуудта харюусама мэргэжэлтэдые бэлдэхэ гэшэ дээдэ һургуулиин зорилго, уялга мүн болоно. Иимэ шэнжэ шанар һуралсалай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин, научна хүдэлмэриин бүхы уг удхаар, ниитын ба тусхай эрдэмэй кафедрануудаар, партийна, профсоюзай ба комсомолой организацинуудаар бүридүүлэгдэхэ ёһотой.

Эрдэм, техникын дэбжэлтые хурдадхан түргэдхэхэ ябадал фундаментальна эрдэмэй талаар, эрдэм, техникын шэб шэнэ шэглэлнүүдэй талаар бүри олон мэргэжэлтэдые бэлдэхэ эрилтэ табина. Залан хүтэлбэрилгын автомат системэ, прикладной математика, экономическа кибернетикэ, электронно-тоололгын машинануудые ухаалан зохёолго, молекулярна биологи, криогеннэ ба лазерна техникэ гэхэ мэтэ шэглэлнүүдээр хүдэлмэрилэгшэдые горитой олоор бэлдэхэ шухала. Экономикые залан хүтэлбэрилхэ мэргэжэлтэдые олоор бэлдэхэ, шанарынь һайжаруулха тушаа нэмэлтэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэй. Яахадааб гэхэдэ, энэ талаар дээдэ һургуулинуудай ажал ябуулгын мүнөөнэй хэмжээн бидэниие хангажа шадахагүй байна.

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1973 оной) Пленумэй заабаринуудые хараадаа абан, манай ороной уласхоорондын экономическа холбоо барисаанай талаар, тодорхойлбол, гадаадын худалдаа наймаанай, эрдэм-техникын мэдээсэлэй, патентын ба лицензын хэрэгэй мэргэжэлтэдые, тэрэшэлэн дэлхэйн эрдэм, техникын ба технологиин туйлалтануудые бүри түргэнөөр, ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэлгэтэй холбоотой хэдэ хэдэн бусад асуудалаар мэргэжэлтэдые һайнаар бэлдэдэг болохо шухала. Социалис экономическа интеграциин комплексно программые бэелүүлхэ үедэ СЭВ-эй гэшүүд-оронуудтай хамта бидэнэй экономическа, эрдэм-техникын харилсаа холбооной шэнэ шатада ороһомнай бүришье һаа шухала байна.

Һуралсалай гол удхые, арга методүүдые саг үргэлжэ нарижуулан һайжаруулха, бэеэ даагаад хүдэлхэ бата һайн дадал студентнүүдтэ хүмүүжүүлхэ, зохёохы ёһоор ухаалан бодохо ябадал хүгжөөхэ гэшэ дээдэ һургуулиин үмэнэ табигдажа байгаа зорилго мүн болоно. Энэ хэрэгтэ һуралсалай шэб шэнэ арга методүүдые, электронно-тоололгын ба модель зохёодог түхеэрэлгэнүүдые үргэнөөр, шадамараар хэрэглэхэ, һуралсалай үедэ телевидени ба кино үргэнөөр хэрэглэхэ гэшэ шухала үүргэ дүүргэхэ уялгатай.

Научна ехэ хүсэнүүдые хамжуулан нэгэдүүлдэг дээдэ һургуули хадаа эрдэм-шэнжэлэлгын ажал ябуулга бүхы хэмжээгээр үргэдхэхэ, тэрэнэй теоретическэ хэмжээе дээшэлүүлхэ, академическэ ба һалбаринуудай эрдэм-шэнжэлэлгын эмхи зургаануудтай хани холбоогоо хүгжөөхэ, научна хүдэлмэриин аша үрые дээшэлүүлхэ, тэрэнэй үрэ дүнгүүдые материальна үйлэдбэридэ, һуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ нэбтэрүүлхэ уялгатай.

Дээдэ һуралсалай педагогикын асуудалнуудые, мүн программированна һуралсалай, дээдэ болон дунда зэргын бэлэдхэлтэй мэргэжэлтэдые бэлдэхэ хэрэг эмхидхэлгын үндэһэ һууриин теоринүүдые бүри эдэбхитэйгээр зохёохо шухала болонхой.

СССР-эй дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай министерство шэнэ дээдэ һургуулинуудые байгуулха, тэдэниие нютаг нютагуудта зүбөөр хубаарилха тухай дурадхалнуудые бүри анхаралтайгаар хаража үзэхэ болоно. Тиихэдэ дээдэ һургуулинуудые улам саашадань тусхай мэргэжэлтэй болгохо, томодхохо хэрэгтэй эдэ асуудалнуудые нягта холбоотойгоор шиидхэхэ, залуу һургуулинуудта али бүхы туһаламжа эмхидхэхэ, һуралсалай гуримда, эрдэм наукын хүгжэлтэдэ университедүүдэй дүүргэдэг үүргэ дээшэлүүлхэ шухала.

Тусхай дунда ба дээдэ һургуулинуудые дүүргэһэн хүнүүдые зүбөөр хэрэглэхэ гэшэ гүрэн түрын шухала удха шанартай ехэ зорилго болоно. Гэхэ зуура, энэ хэрэгтэ бии байгаа дутагдалнууд үшөөл усадхагдаагүй байһаар. Орон дотор һуралсалай гурим нарижуулан һайжаруулха гэшэ арадай ажахые хүгжөөхэ удаан болзорой түсэб табилгатай холбоотой юм. Дунда ба дээдэ һургуулитай мэргэжэлтэдые бэлдэхэ хэрэг түсэблэхын тулада табан жэлэй болзор багашаг болоод байна. Энэ түсэблэлгэ хадаа экономикые удаан болзороор түсэблэлгэтэй, эрдэм-техникын дэбжэлтые уридшалан хараалха ябадалтай нягта холбоотойгоор бэелүүлэгдэхэ зэргэтэй.

Ороной арадай һуралсалай гуримай бүхы шатануудай үмэнэ мүнөө табигдажа байгаа харюусалгатай зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэлгэ нэн түрүүн багшаһаа, тэрэнэй үзэл сурталай талаар хэлбэришэгүй байлгаһаа, мэргэжэл шадабариһаа болон юрэнхы болбосоролһоо дулдыдаха байна. Үргэн ехэ эрдэм мэдэсэтэй, марксистско-ленинскэ методологи шудалһан, заажа байһан эрдэм наукын ба тэрээндэ дүтэрхы эрдэмэй мүнөө үеын байдал һайнаар мэдэдэг, педагогикын ба психологиин асуудалнуудые гүнзэгыгөөр ойлгодог, өөрынгөө эрдэм һургуулиие саг үргэлжэ баяжуулхые эрмэлзэдэг, мэргэжэл шадабаряа нарижуулан һайжаруулдаг багша ла залуушуулые һайнаар һургажа, хүмүүжүүлжэ шадаха байна. Совет эрхим багшанарай дүй дүршэл научна ёһоор согсолхо, эдэбхитэйгээр дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ анхаралаа шангадхаха шухала.

Хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэл шадабарие дээшэлүүлхэ хүдэлмэри улам саашадань дэлгэрүүлгэ — дээ[...] һургуулиин, министерст[...] нүүдэй, албан зургаанууда[...] арадай һуралсалай орган[...] дай шухала ба саг үргэл[...] бэелүүлхэ зорилгонууд[...] нэгэниинь мүн болоно. Ор[...] дотор байгуулагдаһан ол[...] тоото институдууд, дээд[...] һургуулинуудай дэргэд[...] факультедүүд, тэрэшэл[...] арадай ажахын болон со[...] культурын бусад һалбар[...] нуудай мэргэжэлтэд энээ[...] туһа хүргэхэ үүргэтэй.

Коммунизмын түлөө т[...] сэхэдэ, ушар ёһо мэдэ[...] эрдэмтэй, эдэбхитэй тэмс[...] шэдые хүмүүжүүлхэдэнь [...] рэндэ, һургуулинуудта [...] вет бүлэ туйлай ехэ ту[...] ламжа хүргэнэ. Гол дү[...] мүүдэй проект түрэлхид[...] энэ эгээл гол шухала уял[...] болохотой соонь элирхэй[...] харуулна. Һуралсалай га[...] рай, гэр бүлын ба олон[...] тын имагтал хамтааран [...] шэжэ хэһэн ажал ябу[...] хадаа ургажа ябаа үетэн[...] нүлөө ехэтэйгээр хүм[...] жүүлхэ шухала эрхэ нүхэ[...] мүн болоно.

Ниитын ба эрдэм-тех[...] кын дэбжэлтын эрилтэн[...] тэ харюусамаар табиг[...] арадай һуралсалай [...] дээдэ хэмжээн хадаа [...] гуулинууд болон бусад [...] ралсалай газарнуудай [...] ралсалай-материальна зө[...] хэрэгсэлнүүдые улам саа[...] дань элбэгжүүлхэ яба[...] хараална. Гүрэн энэ зор[...] годо нилээд ехэ мүнгэ з[...] һомолдог. Гансахан д[...] һургуулинуудай, техни[...] мүүдэй, юрэнхы һуралса[...] һургуулинуудай ба проф[...] училищинуудай барил[...] үнгэрэгшэ табан жэлэй [...] 5,5 миллиард үлүүтэй [...] риг гаргашалагдаһан ба[...] Харин мүнөөнэй табан [...] дэ энэ зорилгодо 8 милл[...] гаран түхэриг зорюулагд[...]

Арадай һуралсалай [...] зургаануудай һуралса[...] материальна зөөри хэрэг[...] нүүдые арьбадхан хүгж[...] хэрэгтэ гүрэнэй предпри[...] нууд, профсоюзууд, Ле[...] скэ комсомол болон ни[...] бусад организацинууд [...] хитэйгээр хабаадалсана.

Һургуулинуудые, һур[...] ли шадарай интернаду[...] багшанарай байха гэрнү[...] бариха талаар колхо[...] ехэхэн хүдэлмэри дүүр[...]

Арадай һуралсалай [...] хэрэглэмжэдэ али бо[...] хэмжээгээр анхарал оро[...] го гаргажа, ажалшадай [...] путадуудай Соведүүдэй [...] сэдкомууд һургуулида [...] дүй үхибүүдэй хүмү[...] эмхи зургаануудай, һу[...] линуудай, техническэ [...] жэлэй училищинуудай, [...] ралсалай газарнуудай [...] шангуудай, тэрэшэлэн [...] тын байранууд ба инт[...] дуудай, багшанарай [...] байрын гэрнүүдэй бари[...] ашаглалгада тушаалгые [...] ларшагүй хиналтадаа [...] уялгатай. Һуралсалай [...] хеэрэлгэ, приборнуудые, [...] ралсалай техническэ х[...] сэлнүүдые бүтээдэг [...] приятинуудые мэдэжэ ба[...] министерствэнүүд ба [...] зургаануудта онсо ха[...] салга даалгагдана.

Коммунис партиин [...] бэри доро манай орон [...] арадай һуралсалые хүгж[...] талаар ехэ дүй дүршэл[...] болонхой. Энэ дүй дү[...] манай арадай туйлалта [...] лохо зуураа, мүн бусад [...] нуудта арадай һуралсал[...] жөөхын тулада сэхэн [...] шанартай юм. Советскэ [...] дүй дүршэлөөрөө бард[...] хубаалдадаг, дэлхэйн [...] хон гүрэнүүдтэ ба [...] нальна талаараа с[...] хын түлөө тэмсэжэ б[...] арадуудта хүдэлмэриш[...] лон мэргэжэлтэдые бэ[...] дэнь сэхэ дэмжэлгэ, [...] ламжа үзүүлдэг байна. [...] най һургуулиин эр[...] ажал ябуулгын энэ [...] хуулиин проект дотор [...] лэ таарамжатайгаар на[...] лагданхай.

Нүхэд депутадууд! А[...] һуралсалай асуудалн[...] Верховно Соведэй энэ [...] дээрэ табиһан, мүн з[...] хэлсэхэ ушар ургажа [...] үетэниие һургаха, [...] жүүлхэ талаар манай [...] тиин гол хараа зорил[...] дые, КПСС-эй XXIV съ[...] шиидхэбэринүүдые үшө[...] эдэбхитэйгээр бэел[...] мүн манай Эхэ ороной [...] дай ажахыда, эрдэм [...] ба соёл культурада х[...] эрхим һайн мэргэжэлт[...] литическэ талаараа [...] жаһан хүнүүдые бэлдэ[...] рэгтэ туһа нэмэри [...] байһаниинь, юһэдэхи [...] жэлэй түсэбүүдые ам[...] тайгаар дүүргэхэ хэрэг[...] ба хэхэ байһаниинь [...] лэлтэгүй.

Арадай һуралсал [...] хуули гаргаха гол дүр[...] дотор батадхан харуу[...] һан гол ёһонууд бол[...] рилгонуудые хэлбэри[...] гөөр бэелүүлхэ, тэд[...] удаа дараалан бо[...] дүүргэлтэ болохо гэж[...] най орон дотор хүн т[...] нэй түүхэдэхи эгээл [...] соронги, эмхитэй ба а[...] общество — коммунис[...] щество байгуулха ушар[...] римтануудай нэгэнии[...] болоно.

(К. Т. Мазуровай [...] оло дахин альга таша[...] үдэшэгдэһэн байна.)

СССР-тэхи ЮРЭНХЫ ЭРДЭМЭЙ ДУНДА ҺУРАЛСАЛ БА ТЭРЭНИИЕ СААШАДАНЬ ҺАЙЖАРУУЛХА ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

СССР-эй гэгээрэлэй министр М. А. ПРОКОФЬЕВОЙ хэһэн элидхэлһээ

Хуули гаргаха гол дүримүүдэй проект СССР-тэхи арадай гэгээрэлэй элитэ ехэ туйлалтануудые батадхан бэхижүүлнэ, хүгжэнги социалис обществодо таарама тэрэнэй шэнэ шатые бодотоор харуулна гээд министр тэмдэглээ. Энэ документ совет хүнүүдэй соёл культура ба гэгээрэл саашадань дээшэлүүлгэдэ зорюулагдана, Коммунис партиин, Совет правительствын бэелүүлдэг политикын тодо гэршэ болоно.

Энэ түсэбтэ табан жэлдэ залуушуулые бүрин хүсэдөөр дунда һургуулитай болгохо зорилго КПСС-эй XXIV съезд тодорхойлон хараалаад, юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудай һуралсалай-материальна үндэһэ һуури саашадань бэхижүүлхын, ажал хүдэлмэридэ дүршэл шадабаритай болгохын тула һурагшадые һургалгын, хүмүүжүүлгын хэрэгые һайжаруулха хэмжээнүүдые абахыень уялгалһан байгаа. Эдэ даабаринуудые бэелүүлхын тула совет һургуули эдэбхитэйгээр ажаллана.

Он жэлнүүдэй үнгэрхэ тудам дунда һургуулитай болоһон залуу хүнүүд улам олошорно. Энэ жэлдэ 5 миллион шахуу хүн найман жэлэй һургуули дүүргээ. Найман жэлэй саада тээ нэгэдэхи класста ороһон 100 үхибүүн бүхэнэй 90-ниинь һаатан һамшангүй, энэ һургуулияа дүүргэһэн байна.

Дунда һургуулинууд олоор баригдана гээд элидхэлшэ үргэлжэлүүлбэ. Һүүлэй долоон жэлэй турша соо 15 мянган шэнэ дунда һургуули баригдажа, мүнөө эдэнэй тоо 46,7 мянгада хүрөө. Манай орон дотор залуу хүнүүдэй 70 процентһээ үлүүнь дунда һургуули дүүргэнхэй.

1972 ондо найман жэлэй үдэрэй һургуули дүүргэгшэдэй 90 шахуу процентнь дунда һургуули түгэсхэхэеэ һуралсалаа үргэлжэлүүлһэн байгаа. 1972 ондо найман жэлэй һургуули дүүргэһэн бүхы эдиршүүл элдэб һургуулинуудта, тэдэнэй дунда техническэ мэргэжэл олгохо училищинуудта һурахаяа ороһон байгаа. 1973 ондо, мүн хойшонхи жэлнүүдтэшье иимэ эрхэ байдал тогтонхой.

Бүгэдэ ниитын дунда һуралсалда оролгые дүүргэхэ даабаряа бэелүүлхын тула мүнөө һургуулинууд харюусалгатай шатадаа ороод байна. Бүхы һургуулинуудтэ һуралсалай - хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие саашадань һайжаруулгаһаа, нэн түрүүн тэрэниие бүрин хүсэдөөр бэелүүлгэ дулдыдаха юм.

Хүдөөгэй һургуулинуудай ажал дээрэ элидхэлшэ дэлгэрэнгыгээр тогтобо. 130 мянга гаран гэхэ гү, али орон доторой бүхы һургуулинуудай 80 шахуу процентнь хүдөө нютагуудта хүдэлнэ. Бүхы һурагшадай хахадынь хүдөөгэй һургуулинуудта һурадаг. «Хүдөөгэй юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудай хүдэлмэриин эрхэ байдалые саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолоор эдэнэй хүдэлмэри һайжаруулхые хараалагдана. Энэ хадаа партийна шухала даабари мүн.

Энэ тогтоолые арад зон нэгэн һаналтайгаар һайшаан дэмжэнэ гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ. Иимэ шиидхэбэри абаһанайнь түлөө гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд түрэл партидаа, тэрэнэй Центральна Комитедтэ, Совет правительствада, нүхэр Л. И. Брежневтэ баяр баясхалан хүргөөд, тэрэниие бэелүүлхын тула бүхы хүсэ шадалаа элсүүлхые найдуулна.

Һуралсал һайжаруулалга хүдэлжэ байгаа залуушуулай һуралсал саашадань хүгжөөлгэтэй нягта холбоотой юм. «Залуу хүдэлмэришэн бүхэниие дунда һургуулитай болгохо» гэһэн залуушуулай хүдэлөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ талаар профсоюзна, комсомолой эмхинүүдэй, арадай гэгээрэлэй органуудай хүдэлмэриин хаpалга соносхогдоо. Предприятинуудта үдэшын һургуули, эдэнэй филиалнуудые эмхидхэн байгуулха хүдэлмэри хэгдэжэ байна.

Багшанарай кадрнуудай мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхэ, багшалалгын түхэл шанарые, мүн һургуулида ороодүй үхибүүдые хүмүүжүүлхэ хэрэг һайжаруулха, һургуулида ороодүй хүүгэдэй эмхи зургаануудай ажал хүдэлмэридэ анхаралаа хандуулха хэрэг элидхэл дотор ехэ һуури эзэлнэ. Энээнэй тула эрдэмтэдэй ехэ туһаламжа дэмжэлгэтэйгээр совет багшанар, методистнууд эрдэм наукын, техникын хүгжэлтын, социальна дэбжэлтын мүнөөнэй хэмжээндэ гүйсэд харюусама программануудые, учебнигүүдые зохёохын тула эдэбхитэйгээр ажаллаһан байна.

Залуу үетэндэ коммунис үзэл бодол, зан ябадал, социалис Эхэ орондоо хизаарлашагүй үнэн сэхэ байха мэдэрэл хүмүүжүүлгэдэ залуушуулые һургалгын, хүмүүжүүлгын бүхы хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулха ёһотой гээд партиин XXIV съезд дээрэ тэмдэглэгдээ һэн гээд элидхэлшэ үргэлжэлүүлбэ.

Хэрбээ эрдэм ухаанай үндэһэ һуурииие һурагшадта ойлгуулха гэһэн гансал зорилго һургуулинуудай урдаа табяа гээшэ һаань, шэнэ совет хүниие хүмүүжүүлхэ талаар ехэ амжалта туйлажа шадахагүй байнабди. Манай үеын хүн ажал хүдэлмэридэ дүршэл шадабаритай, үндэр үзэл сурталай, соёл культуратай, дүлэтэ патриот, пролетарска интернационализмда үнэн сэхэ, буржуазна номнолго, хуушанай үлэгдэлнүүдтэ эбсэшэгүй, жаяг журамтай байха ёһотой.

Партиин захяа заабаринуудые бэелүүлэн, марксистско-ленинскэ үзэл суртал, коммунис зан ябадал һурагшадтаа хүмүүжүүлхын тула совет багшанар эдэбхитэйгээр ажаллана. Үзэл сурталай асуудалнууд шэнэ учебнигүүд дотор үргэнөөр харуулагданхай. Ленинэй хүдэлмэринүүд, парти, правительствын гол шухала шиидхэбэринүүд учебнигүүд, һуралсалай туһалбаринууд соо ехэ һуури эзэлнэ. Үндэһэ яһатанай хоорондоо үгээ ойлголсохо хэлэн болоһон ород хэлэ СССР-эй арадуудай үргэнөөр шудалха хэрэг һайжаруулха хэмжээнүүд абтана. Түрэлхи хэлэнһээ гадна, бүхы һурагшадай һайн дураараа ород хэлэ шудалдаг национальна һургуулинуудта энэ асуудал шиидхэлгэ онсо удха шанартай.

Һургуулинуудай аха класcуудта сэрэгэй һуралсал оруулалга сэрэгэй-патриотическа хүмүүжүүлгэ һайжаруулха арга олгоо. Ленинэй музейнүүдые, совет арадай революционно, дайшалхы ба ажалай алдар солын музейнүүдые, интернациональна хани барисаанай клубуудые байгуулха талаар һурагшадай һайн дуранай зохёохы хүдэлмэри үргэнөөр хүгжөөгдэжэ байна. Һүүлэй 10 жэлэй турша соо һургуулинуудай комсомолой ба пионерэй эмхинүүд нилээд бэхижээ.

Олон хото городуудта амжалтатайгаар хүдэлжэ байгаа ажалда дүршэл олгодог һургуулинууд хоорондын түбүүд олоной анхарал татана. Юрэнхыдөө эдэнь предприятинуудай хүсөөр байгуулагдадаг юм. Элдэб мэргэжэлнүүдээр һуралсалай мастерскойнууд эндэ байгуулагдана. Үндэһэ һуури һайнтай предприятинуудай дүй дүршэлтэй хүдэлмэришэд инструкторнуудаар табигдадаг. Эдэнэй хүдэлмэриие саашадань һайжаруулха гээшэ арадай гэгээрэлэй органуудай, ажахын эмхинүүдэй гол зорилгонуудай нэгэниинь мүн.

Совет хүнэй һайн һайхан шэнжэ шанарые али бүхы талаарнь хүгжөөлгэ коммунис хүмүүжүүлгын гол зорилго болоно гэжэ парти бидэниие һургадаг. Ажал хүдэлмэридэ дүршэлтэй болгоһоо гадна, үхибүүдые спортдо, искусствын элдэб зүйлнүүдтэ, техническэ зохёон байгуулгада, хүдөө ажахын туршалгын хүдэлмэридэ, аяншалгын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадуулха зорилго һургуулинуудта амжалтатайгаар шиидхэгдэнэ.

Сурталбодолой-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин хэмжээе саашадань дээшэлүүлхын тула һургуулиин коллективүүд эршэмтэйгээр ажаллана гээд М. А. Прокофьев тэмдэглээ. Политическэ хүмүүжэл багатай, ажалдаа, уялгадаа хайша хэрэгээр хандадаг, олоной дунда бэеэ муугаар абажа ябадаг залуу хүнүүдэй үшөөл бии байһаниинь халагламаар. ВЛКСМ-эй ЦК-гай 1967 оной февраль һарада болоһон пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ мэдүүлээ һэн: «Залуу хүн бүхэнэй түлөө, тэрэнэй үзэл бодолой түлөө, ажабайдалда бодото һуурияа эзэлхынь түлөө тэмсэхэ гээшэ манай зорилго мүн». Энэ нэн түрүүн залуу хүн бүхэнэй бага, эдир наһаяа үнгэргэдэг һургуулида хабаатай гэжэ бидэ һайн ойлгонобди.

Үзэл сурталай-политическэ, ажалай, зан ябадалай, гоё һайханиие ойлголгын, физическэ хүмүүжүүлгые саашадань һайжаруулха гээшэ манай гол зорилго болоно. Бүлэнэртэй, комсомолтой, зохёохы холбоонуудтай, эмхинүүдтэй холбоо барисаатайгаар ажаллажа, энэ зорилго шиидхэхэ байнабди.

Һургуулинуудай ажал ябуулгын амжалтанууд гол түлэб багшанарһаа, тэдэнэй үнэн шударгы ажалһаа дулдыдаха байна гээд элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Гурба миллионһоо үлүү багшанар, бусад хүдэлмэрилэгшэд манай ороной һургуулинуудта шэн габьяатайгаар ажаллана. Багшанарай ажал хүдэлмэриин ниитэ-политическэ удха шанар дээшэлүүлхын, эдэнэй байдал һайжаруулхын тула парти, Совет гүрэн шухала хэрэгтэй бүхы юумэ хэнэ. 1972 ондо багшанарай салин хүлһэн дунда зэргээр 20 процентээр нэмэһэн байна. Багшанарта иимэ ехэ анхарал оролдолго хандуулһанайнь түлөө һурагшадые һургаха, хүмүүжүүлхэ хэрэгээ тэдэнэр улам һайжаруулна.

Һуралсал һайжаруулхын тула багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ хэдэн хэмжээнүүдые бэелүүлхэ ушартай болообди гээд элидхэлшэ хэлэбэ. Жэл бүри зуу мянга шахуу хүн университедүүдые, училищинуудые дүүргэжэ, багшанарай бүлэдэ нэмэнэ.

Һургуулинуудай материально-техническэ үндэһэ һуури бэхижүүлхын тула гүрэн ехэ мүнгэ һомолно. Түсэбтэ наймадахи табан жэлэй үедэ, энэ түсэбтэ табан жэлэй хоёр жэлэй турша соо 11 миллион һурагшадай һураха һургуулиин шэнэ байшангууд баригдаа. Хэдэн арбаад мянган һуралсалай кабинет байгуулагдаа.

Хүдөө нютагуудта һургуулинуудые бариха үргэн ехэ программа КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет тодорхойлон хараалаа. Тэрэниие болзор соонь бэелүүлхэ гээшэ нэрэ хүндын хэрэг, уялгамнай болоно.

Һургуулиин хэрэгые бүгэдэ арадай анхарал оролдолгодо табиһан ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри элидхэл дотор онсолон тэмдэглэгдээ.

Гэгээрэлэй асуудалнуудые ССР Союзай Верховно Соведтэ зүбшэн хэлсэлгэ һургуулиин ажал хэрэгые саашадань хүгжөөлгэдэ, һайжаруулгада ехэ анхарал хандуулһан, туһа хүргэһэн ушар болоно гэжэ тоолонобди гээд М. А. Прокофьев элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ мэдүүлбэ.

Совет һургуулиин бүхы түүхэдэ түрэл партимнай тэрэнэй хүдэлмэриие, багшанарай ажалые хододоо хүтэлбэрилдэг юм. В. И. Ленин совет һургуулиин үндэһэ һургуули байгуулаа һэн. Тиин мүнөөшье һургуулиин хүдэлмэриин асуудал КПСС-эй Центральна Комитедтэ, нютагай партийна комитедүүдтэ, эмхинүүдтэ гүнзэгөөр шэнжэлэгдэжэ байдаг. Залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ, һургаха хэрэг тэдээндэ найдан даалгаһандань, совет багшанар омогорхоно.

Алдарта ажал хэрэгүүдээрээ Коммунис партияа, совет арадые омогорхуулха, залуу үетэниие һурган хүмүүжүүлхын тула багшанар уялгаяа нэрэтэй солотойгоор дүүргэжэ, гэгээрэлэй хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа, мэргэжэл шадабаряа элсүүлхэ юм гэжэ совет багшанарай үмэнэһөө элидхэлшэ депутадуудые, КПСС-эй Центральна Комитедые, Совет правительствые найдуулаа.

(Удаан үргэлжэлһэн альга ташалга).

СССР-тэхи ТЕХНИЧЕСКЭ МЭРГЭЖЭЛ ОЛГОХО ҺУРАЛСАЛ, ТЭРЭНИИЕ СААШАДАНЬ ҺАЙЖАРУУЛХА ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

Техническэ мэргэжэл олгохо һуралсалай талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ А. А. БУЛГАКОВАЙ элидхэлһээ

КПСС-эй ЦК-гай, Совет правительствын шууд сэхээр бэелүүлжэ байһан гадаадын политикын ленинскэ хараа шугамые манай арад нэгэн дугаар һайшаан дэмжэнэ. Амгалан байдалда зорюулагдаһан совет программа бүгэдэ ниитын үмэнэ хүндэтэй болохо, эб найрамдалда дуратай хүн түрэлтэнэй дунда гүн гүнзэгыгөөр һайшаан дэмжэгдэнэ.

Нүхэр Л. И. Брежневтэ «Арадуудай хоорондо эб найрамдал бэхижүүлһэнэй түлөө» Ленинскэ шан олгоһон ушар хадаа бүхы дэлхэй дээрэ амгалан байдал ба арадуудай аюулгүй байдал хангаха хэрэгтэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй юрынь оруулһан ехэ хубитые үндэрөөр сэгнэһэнэй гэршэ болоно.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо К. Т. Мазуровай СССР-эй Верховно Соведэй энэ сесси дээрэ хэһэн элидхэл соо орон доторхи арадай гэгээрэлэй байдал али тодоор шэнжэлэгдэжэ, тэрэниие саашадань һайжаруулха талаар хэмжээнүүд тушаа тодорхойгоор хэлэгдэбэ гээд элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Шэнэ хүниие коммунизм эдэбхитэйгээр байгуулагшые хүмүүжүүлгэ хадаа общественн социально политическэ ба экономическа хүгжэлтын шухала арга хэрэгсэлнүүдэй нэгэн мүн гэжэ арадай гэгээрэл тушаа ССР Союзай ба союзна республикануудай хуули гаргаха гол дүримүүдэй проект соо тэмдэглэгдэнэ. СССР-эй Верховно Соведэй зүбшэн хэлсэхэ зүйлдэ табигдаһан гол дүримүүдэй проектын бүтэдэ ниитын һайшаан дэмжэлгэдэ хүртэхэ байһан найдамтай гэжэ хэлэхэдэ болоно.

Социализм байгуулгын бүхы шатануудта хүдэлмэришэн анги байгуулхы гол хүсэн байһан ба байнашье гээшэ. Парти болон правительство хүдэлмэришэн ангиин зэргые олошоруулха тушаа, тэрэнэй залуу халааниие бэлдэхэ ба хүмүүжүүлхэ тушаа саг үргэлжын анхарал хандуулна.

Арадай ажахын бүхы һалбаринуудта хэрэгтэй мэргэжэл һайнтай хүдэлмэришэдые уридшалан түсэбэй ёһоор бэлдэхэ харюусалгатай зорилго техническэ мэргэжэл олгохо гүрэнэй һуралсалай урда табигдана.

Обществын үйлэдбэрилгын гол хүсэн болохо хүдэлмэришэдэй культурно-техническэ хэмжээндэ туйлагдаһан ехэ хубилалтанууд манай орондо экономическа ба социально-политическэ гүнзэгы хубилалтануудта хүргэһэн байна. Техникэ болон технологиие шэнэдхэн хубилгаһан ябадал, үйлэдбэри оньһожоруулга ба автоматизацилга хүдэлмэришэдэй ажалай шэнжэ шанарые ехээр хубилгана, тэдэнэй тусхай мэргэжэлтэй болохо хэрэгтэ шэнэ эрилтэнүүдые табина. Научно-техническэ дэбжэлтэ хүдэлмэришэд болон тариашадай ажалые техникэй, инженер ба агрономой ажалтай дүтэрхы болгоно.

Залуу хүдэлмэришэдые бэлдэхэ хүдэлмэри һайжаруулха хэрэгтэ партиин табижа байһан зорилгонуудай ямар шэнэ шэнжэ шанартай ба гүн гүнзэгы удхатай байһаниие техническэ мэргэжэл олгохо һургуулинуудай хүдэлмэрилэгшэд ойлгожо байна гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Профсоюзуудай XV съезд дээрэ нүхэр Л. И. Брежнев мүнөө үеын хүдэлмэришэнэй ямар байһаниие тайлбарилжа үгэһэн. Мүнөө үеын хүдэлмэришэн хадаа политическэ талаараа эдэбхитэй, техническэ болон экономическа эрдэм шудаланхай, соёл культурын үргэн ойлгомжотой, ажалдаа зохёон байгуулхы ба үнэн сэхээр хандадаг хүн.

Залуу үетэндэ эдэ бүхы шэнжэ шанар олгохо гээшэ манай һургуулинуудай гол зорилго болоно. Һургуулинуудые дүүргэжэ гарагшад промышленна предприяти, барилгануудай, колхоз болон совхозуудай мэргэжэлтэй кадрнуудай гол хубинь болодог гээшэ. Жэшээнь, ороноймнай эгээл томо предприятинуудай нэгэн болохо В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Магнитогорско металлургическа комбинадай булад хайлуулагшад ба шудхагшадай 80 процент, вальцовщигуудай 70 процент, операторнууд болон гагнууршадай 80 процент техническэ мэргэжэл олгодог училищинуудта һуража гараһан байна.

Техническэ мэргэжэл олгохо һургуулинуудые дүүргэһэн хүнүүдэй дундаһаа үйлэдбэриин түрүүшүүл, Ленинэй ба Гүрэнэй шангуудай лауреадууд, Социалис Ажалай Геройнууд урган гаранхай.

31 миллионһоо дээшэ совет хүдэлмэришэдые ажабайдалай үргэн замда гаргаһан ФЗУ-гай, ремесленнэ училищинуудай — техническэ мэргэжэл олгохо һуралсалай бүхы алдарта замые ажалша хүнүүд һайн һанаар һанан дурдан ябадаг гээшэ.

Техническэ мэргэжэл олгохо һуралсалай хүдэлмэрилэгшэд бүхы совет арадтаяа хамта юһэдэхи табан жэлэй даабаринуудые дүүргэхын түлөө эдэбхи ехэтэйгээр ажаллажа байна. Энэ табан жэлэй һүүлшын хоёр жэл соо мэргэжэл һайнтай 3,5 миллион хүдэлмэрилэгшэд арадай ажахыда эльгээгдээ. Энэ хадаа наймадахи табан жэлэй туршада һурган гаргагдаһан бүхы хүнүүдэй хахадһаань олон болоно. Энэ жэлдэ 1817 мянган хүн һургуулинуудые дүүргэжэ гараха. Арадай ажахын һалбаринуудта хэрэгтэй мэргэжэл һайнтай 9 миллионһоо бага бэшэ залуушуулые һурган гаргаха тушаа партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдэй дүүргэгдэхэ байһан да ямаршье һэжэг түрэнэгүй.

Мүнөө орон доторнай хүдэлжэ байһан техническэ мэргэжэл олгохо 5700 һургуулинуудта 1100 ондоо мэргэжэлээр 2,6 миллион залуу хүбүүд, басагад һурана. Гэбэшье мэргэжэл һайнтай хүдэлмэришэдые һурган гаргаха хүдэлмэриин хэм хэмжээн үшөөл хангалтагүй байһаар.

КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдые хүтэлбэри болгон, КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет нэгэ жэлэй саада тээ «Техническэ мэргэжэл олгохо һуралсалые саашадань һайжаруулха тухай» тогтоол баталан абаһан юм. Тэрээн соо техническэ дунда мэргэжэл олгохо училищинуудые үргэдхэхэ ба бэхижүүлхэ шухала гэжэ хараалагдаһан.

Ойрын жэлнүүдтэ 1—2 жэлэй профтехучилищинуудта үргэн мэргэжэлэй хүдэлмэрилэгшэдые олоор һурган гаргаха хэрэгтэй.

Хүдэлмэришэн ангиин залуу халааниие түсэбэй ёһоор бэлдэхэ бүхы хүдэлмэри министерство болон зургаануудай, советскэ, ажахын, профсоюзай ба комсомолой организацинуудай эдэбхитэй хабаадалгатайгаар үнгэрнэ.

Һуралсалай шанарые саашадань һайжаруулха ба ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэ инженер-багшанарай болон техническэ мэргэжэл олгохо һуралсалай хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай гол зорилгонуудай нэгэн мүн. Олохон училищинуудта һуралсал ба хүмүүжүүлгын хүдэлмэри эмхитэй һайнаар үшөөл табигдаагүй, хүдэлмэришэдэй ажалдахи хубилалтанууд, ерээдүйн хүдэлмэришэдые үзэл бодолой, политическэ талаар хүмүүжүүлгые дээшэлүүлхэ эрилтэнүүд анхаралда хүсэд абтанагүй. Арадай гэгээрэлэй, наука болон культурын, залуушуулай хэрэгүүдэй талаар СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай комиссинуудай заседанинууд дээрэ депутадууд эдэ бүхы дутагдалнууд тушаа тон зүб зааһан байна.

Мүнөө һуралсалай түсэб болон программануудые һайжаруулха талаар абтаһан хэмжээнүүд бэелүүлэгдэжэ байна гээд үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. СССР-эй Гэгээрэлэй министерствын, СССР-эй Педагогическа эрдэмэй академиин, министерство болон зургаануудай, научна шэнжэлэлгын институдуудай эрдэмтэдэй эдэбхитэй хабаадалгатайгаар энэ хүдэлмэри бэелүүлэгдэнэ.

Һуралсалай шэнэ жэлэй эхилтэр дунда мэргэжэл үгэдэг һургуулинуудые бүхы мэргэжэлээр һуралсалай шэнэ гуримда оруулха гэжэ хараалагдана.

Һурагшадые коммунис үзэл бодолтойгоор, совет патриотизмын ба социалис интернационализмын үзэл бодолоор, ажал болон ниитын зөөридэ коммунис ёһоор хандахаар, хүдэлмэришэн ангиин революционно болон ажалай ёһо заншалые аршалан арьбадхахаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдана.

В. И. Ленинэй ажабайдал ба ажал ябуулгын жэшээ дээрэ залуушуулые хүмүүжүүлхэ хэрэг үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Залуушуулые коммунис үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлгэдэ ниитын эрдэм шудалалга тон шухала үүргэ дүүргэнэ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй «Совет Социалис Республиканнуудай Союзай 50 жэлэй ой тухай» элидхэлые гүнзэгыгөөр шудалалга КПСС-эй XXIV съездын материалнуудые шудалалгын үргэлжэлэл ба нэгэ хубинь болоһон гээшэ.

Техническэ мэргэжэл олгохо һуралсалай хүгжэлтын шэнэ шата һургуулинуудые инженер-багшанараар хангаха хүдэлмэриие һайжаруулха эрилтэ табина гээд А. А. Булгаков хэлэбэ. Политехническэ зарим дээдэ һургуулинуудта инженер-багшанарые бэлдэхэ хүдэлмэри эхилэнхэй. Тэрэшэлэн ниитын эрдэмүүдэй багшанар — педагогическа институдуудые дүүргэгшэд гансахан юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудта хүдэлхөөр һургагдаха бэшэ, мүн техническэ дунда мэргэжэл олгохо һургуулинуудта ажаллажа шадахань шухала болоно.

Арадай ажахын бүхы һалбаринуудта мэргэжэл һайнтай хүдэлмэришэдэй хэрэгтэй байһаниие хараада абан, залуушуулда ямар мэргэжэл олгохо асуудалда элидхэлшэ онсо анхарал хандуулба. СССР-эй Госплантай, Союзна республиканнуудай Министрнүүдэй Соведүүдтэй, хүдөө ажахын органуудтай хамта гүрэнэй комитет ойрын сагта хүдөө ажалай техническэ дунда мэргэжэл олгохо һургуулинуудые үргэдхэн хүгжөөхэ талаар хэмжээ ябуулгануудые хараалха байна. Оронойнгоо хүдөөгэй район бүхэндэ тиимэ училищинуудые байгуулха тушаа асуудалай зүб байһаниие бидэ мэдэрнэбди. Энэ хадаа бүгэдэ ниитын дунда эрдэм бэелүүлхэ, залуу хүдэлмэришэдые хүдөө нютагуудта түбхинүүлхэ ба тэндэ соёл культурын гуламтануудые байгуулха тушаа зорилгонуудые шиидхэлгэдэ туһалха байна бшуу.

Училищинуудай барилга тушаа элидхэлшэ һанаагаа зобожо байһанаа мэдүүлбэ. Техническэ мэргэжэл олгохо һургуулинууд ойрын жэлнүүдтэ эрид шууд олошоруулагдаха ёһотой гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Гансахан энэ табан жэлэй туршада 840 мянган һурагшадай һууритай һургуулинууд баригдахаар хараалагдана. Арадай ажахын һалбаринуудта хэрэгтэй хүдэлмэришэдые бэлдэдэг һургуулинуудые үргэдхэхэ ба шэнээр барилгада гүрэн жэл бүхэндэ мүнгэ зөөри һомолно. Гэбэшье, энэ мүнгэн тон хангалтагүйгөөр ашаглагдана.

Техническэ мэргэжэлтэй хүдэлмэришэдые һургаха хүдэлмэриин шанарые дээшэлүүлхэ, училищинуудые олошоруулха хэрэгтэ һалбаринуудай министерство болон зургаанууд ехэ үүргэ дүүргэнэ. Училищинууд болон техническэ мэргэжэл олгохо һургуулинуудта һурагшадые абаха түсэб дүүргэлгэдэ, һургуулинуудай бааза байгуулха, ерээдүйн хүдэлмэришэдые һургалга ба коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэ һайжаруулха хэрэгтэ министерствэнүүдэй зүгһөө саашадаа тодорхой туһаламжын үзүүлэгдэхэ байһанда найданабди.

Манай ороной арадай ажахыда хэрэгтэй мэргэжэл һайнтай хүдэлмэришэдые бэлдэхэ зорилгонуудые шиидхэхэ зуураа, техническэ мэргэжэл олгохо гүрэнэй һуралсал социалис болон хүгжэжэ байһан оронуудай национальна хүдэлмэришэдэй кадрнуудые байгуулгада бодото туһаламжа хүргэхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулна.

Техническэ мэргэжэл олгохо совет һуралсал эмхидхэл һайнтай, научна үндэһэ һуури дээрэ мэргэжэлтэй хүдэлмэришэдые бэлдэдэг һуралсал гэжэ хилын саадахи оронуудта мэдэрэгдэнхэй.

Манай орондо залуушуулые хүмүүжүүлгэ, тэдэндэ мэргэжэл олгохо хүдэлмэри бүхы партиин, бүхы арадай хэрэг болонхой гээд А. А. Булгаков элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ хэлэбэ. Энэ сесси дээрэ арадай гэгээрэл тухай хуули гаргаха гол дүримүүдые баталан абалга хадаа Коммунис партиин ба Совет гүрэнэй ургажа байһан залуу үетэниие һурган хүмүүжүүлгэдэ саг үргэлжын анхарал хандуулжа байһанай шэнэ гэршэ болоно.

(Удаан үргэлжэлһэн альга ташалга).

ТУСХАЙ ДУНДА, ДЭЭДЭ ҺУРАЛСАЛАЙ ЯМАР БАЙДАЛТАЙ БАЙҺАН, ТЭРЭНИИЕ СААШАДАНЬ ҺАЙЖАРУУЛХА ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

СССР-эй дээдэ, тусхай дунда һуралсалай министр В. П. ЕЛЮТИНЭЙ элидхэлһээ

— Арадай ажахын, эрдэм болон соёлой бүхы һалбаринуудта хүдэлмэрилхэ мэргэжэлтэдые ходо бэлдэдэг дээдэ, тусхай дунда һургуули арадай гэгээрэлэй хэрэгтэ элитэ һуури эзэлнэ, — гэжэ министр хэлэбэ. Дээдэ, тусхай дунда һуралсал мүнөө ургаа ехэ хэмжээтэй ажал ябуулга эрхилдэг болонхой, коммунис байгуулалтын зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ эдэнэй дүүргэдэг үүргые Коммунис парти, Советскэ правительство тон шухалада тоолоно.

Шадабаритай бэрхэ мэргэжэлтэдые бэлдэхэ, хүмүүжүүлхын тула совет дээдэ ба тусхай дунда һургуулиин ябуулдаг хүдэлмэри КПСС-эй XXIV съезд дээрэ, студентнэрэй бүхэсоюзна слет дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ дотор, «Орон доторхи дээдэ һуралсалые саашадань улам һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1972 оной июлиин 18-ай тогтоол соо үндэрөөр сэгнэгдэһэн, научно-техническэ дэбжэлтэ түргэдхэхэ ябадалда шухала һуури эзэлнэ, экономико болон соёлые хүгжөөлгэдэ улам ехэ нүлөө үзүүлнэ гэжэ тэмдэглэгдэһэн байха юм.

Мүнөө 825 вуз орон доторхи дээдэ һуралсал бэелүүлнэ. Кадрнуудые бэлдэлгын хэрэг ороной эрилтэнүүдтэй зохилдуулагдан, 400 гаран мэргэжэлээр эрхилэгдэнэ. Тусхай дунда һургуулинууд олон тоото мэргэжэлтэдые бэлдэдэг байна.

Дээдэ, тусхай дунда һургуулинууд Совет засагай жэлнүүдтэ 28 миллион шахуу мэргэжэлтэдые бэлдээ. 9 миллион мэргэжэлтэдые бэлдэхэ гэһэн юһэдэхи табан жэлэй даабари амжалтатайгаар дүүргэгдэжэ байнхай. Манай һургуулинууд 1973 ондо 1,8 миллион, тэрэ тоодо 703 мянган дээдэ эрдэмтэй мэргэжэлтэдые арадай ажахыда бэлдэжэ үгэхэ юм.

Дээдэ һургуулинуудта 366 мянга гаран профессорнүүд, багшанар, научна хүдэлмэрилэгшэд ажаллана, тэрэшэлэн тусхай дунда һургуулинуудта 265 мянган хүн хүдэлмэрилнэ.

Өөһэдын үндэһэн кадрнуудые бэлдэдэг олон дээдэ һургуули ба техникумүүд бүхы союзна, автономито республиканууд дотор тогтоогдонхой. Дээдэ һургуулинуудта бүхы үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд һурана, — гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглэбэ.

Манай студентнэр коммунизмын түлөө оролдосотой габшагай ажалай ба тэмсэлэй оршон байдалда, совет обществын суртал бодолой, политическэ нэгэдэлэй оршон байдалда һурадаг, хүмүүжэдэг байна. Совет студентнэр — манай обществын эдэбхитэй гэшүүд болоно. Эдэнэй тон олонхинь профсоюзуудай гэшүүд. 95 процентнь — комсомолой гэшүүд, мянга гараниинь — нютагай Соведүүдэй ба республиканнуудай Верховно Соведүүдэй депутадууд. Студентнэрэй барилгын отрядуудта хабаададаг 500 мянга шахуу залуушуул амаралтынгаа үе соо арадай ажахыда горитой туһа хүргэнэ.

В. П. Елютин студентнэрэй политическэ эдэбхиин улам ургажа байһан тухай, тэдэнэй коммунис этигэл бодолой, Коммунис партиин хэрэгтэ захa хизааргүй үнэн байлгын улам батажажа байһан тухай хэлэбэ. Энэ ушарые 1971 оной октябрь соо болоһон Студентнэрэй бүхэсоюзна слёт тон эли тодоор элирхэйлэн харуулаа һэн.

Мүнөө сагай эрдэм, техникын хүсэн түгэлдэр хүгжэлтэ, коммунис байгуулалтын дэлисэ далайсын улам үргэдэжэ байһан ушар заалгын шанар саг үргэлжэ һайжаруулха, һуралсалай хэрэгые эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэритэй бүри нягтаар нэгэдхэхэ, студент-залуушуулай оюун бэлигые бүхы талаарнь

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта).

(Эхиниинь 3-дахи нюурта)

Нүхэр В. П. ЕЛЮТИНЭЙ элидхэлэй түгэсхэл

хүгжөөхэ эрилтэ табина. Тэрээнһээ гадна, мэргэжэлтэдые бэлдэлгын хэрэг хадаа арадай ажахын, эрдэм болон соёлой бүхы һалбаринуудые хүгжөөлгэ научна ёһоор шэнжэлгын, удаан болзортойгоор түсэблэлгын үндэһөөр эрхилэгдэхэ ёһотой.

Мэргэжэлтэдые бэлдэлгын шанарые улам һайжаруулха зорилготой хэмжээнүүд тушаа элидхэлшэ тодорхойгоор тогтон хэлээ. Эдэ хэмжээнүүдэй тон шухалань юун болоноб гэхэдэ, заалгын онол аргануудые улам нарижуулан һайжаруулха шухала байна. Һуралсал-хүмүүжүүлгын хэрэгые эрдэм ухаанай заабариин ёһоор эмхидхэхэ, бэе хүсэһэн хүнүүдые һургаха педагогикын ба психологиин асуудалнуудые научна ёһоор шэнжэлэн тодорхойлхо, һуралсалай түсэбүүд ба программануудые улам нарижуулха, һуралсалай хүдэлмэридэ техническэ хэрэгсэлнүүдые үргэнөөр ашаглаха асуудалнууд — дээдэ, тусхай дунда һургуулиин шиидхэхэ эгээн шухала зорилгонууд болоно.

Һуралсалай-научна түхеэрэлгэнүүдые эрдэм, техникын мүнөө сагай хэм хэмжээндэ хүргэхын тула, дээдэ ба тусхай дунда һургуулиин материальна баазые техническэ талаарнь һэльбэн шэнэдхэхэ хэрэгтэмнай шухала туһа хүргэхыень промышленна министерствэнүүдые, ажахын эмхинүүдые гуйнабди. Арадай гэгээрэлэй бүхы эмхинүүдтэ шухала һуралсалай, научна түхеэрэлгэдэ хабаатай техническэ хэрэгсэлнүүдые промышленна аргаар бүтээдэг тусхай һалбари бии болгохо, тэрэшэлэн һуралсалай кинофильмнүүдые зохёон гаргаха, учебнигүүд ба һуралсалай хэрэгсэлнүүдые хэблэхэ тусхай мэргэжэлтэй фирмэнүүдые эмхидхэхэ шухала болонхой.

Университедүүдтэхи һуралсалай үүргын улам дээшэлжэ байһан тухай министр саашадаа хэлээ.

Теоретическэ, практическа бэлэдхэлые нэгэдхэхэ, һуралсалай хэрэгые ажабайдалтай бүри нягта холбоотой болгохо ябадал совет һургуулиин онсо өөрэ, булюу һайн талань хэзээ бүхэндэ байдаг байгаа, — гэжэ элидхэлшэ үргэлжэлүүлэн хэлэбэ. Энээнтэй дашарамдуулан, промышленностиин, хүдөө ажахын, медицинын, соёлой хүдэлмэрилэгшэд тэндэ түрүүшээр студентнэр-практикантнуудаар, стажёрнуудаар, удаа тээнь залуу мэргэжэлтэд боложо хүдэлмэрилдэг хүнүүдэй дүршэхэ, тохоннхын тула табидаг анхарал, даадаг харюусалгаяа һуларуулха бэшэ, харин улам ехэ болгохо зэргэтэй.

Заочно ба үдэшын һуралсалай хэрэг парти, правительствын шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр улам һайжаруулагдажа, тэрэнэй үрэ бүри ехэ болгогдожо байнхай. Залуушуулые дээдэ, тусхай дунда һургуулида абалгын хэрэг улам һайжаруулхын тула ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ. Приёмно комиссинуудай хүдэлмэридэ олониитые бүри олоор элсүүлхэ зорилго һургуулинуудай урда табигдана, — гэжэ В. П. Елютин хэлэбэ. Хүдэлмэришэдые, колхозниигуудые, армиһаа табигдаһан залуушуулые дээдэ һургуулинуудта орохоор бэлдэдэг, орогшодой шанар һайжаруулха хэрэгтэ имагтал шухала үүргэ дүүргэдэг вузнуудтахи бэлэдхэлэй отделенинүүд улам үргэдхэгдэхэ.

Техникумүүдые хүгжөөхэ, тусхай дунда мэргэжэлтэй хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэлгын хэрэг улам һайжаруулха асуудалнуудта элидхэлшэ ехэ анхарал хандуулаа. Эдэнэр доодо шатын мэргэжэлтэд байжа, мүнөө сагай үйлэдбэридэ шухала үүргэ дүүргэнэ, олохон ушарта эрхим шадабаритай хүдэлмэришэд болоно.

Дээдэ, тусхай дунда һургуулинууд КПСС-эй XXIV съездын заабаринуудые, «Ниитын эрдэм наукануудые саашадань хүгжөөхэ, коммунис байгуулалтын хэрэгтэ эдэнэй дүүргэдэг үүргые улам дээшэлүүлхэ хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолые дүүргэлтэ болгон, залуушуулай марксистско-ленинскэ эрдэм, суртал бодолой болбосорол улам дээшэлүүлхэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлжэ байна.

Физкультура ба спортдо олониитые элсүүлэн хүмүүжүүлхэ, тэрэшэлэн һурагша залуушуулай материальноажаһуудалай арга боломжые бүхы талаарнь һайжаруулха гээшэ һургуулинуудтахи бүхы хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин тон шухала хубинь болоно. Дээдэ һургуулинууд ба техникумүүдтэ хамтын байрануудые бариха, эдеэ хоол, медицинскэ туһаламжа улам һайжаруулха, спортивноэлүүржүүлгын баазыень үргэдхэхэ асуудалнуудаар саашадаа үшөө ехэ юумэ хэгдэхэ зэргэтэй.

Нүхэр Л. И. Брежнев Студентнэрэй бүхэсоюзна слёт дээрэ үгэ хэлэхэдээ, манай профессорнүүд болон багшанарые обществын алтан жаса гээшэ гэжэ нэрлэһэн юм. Багшанар, тэдэнэй научна ба суртал бодолой хэм хэмжээн, шэн зоригто ажал хадаа бэлигтэй бэрхэ мэргэжэлтэдые бэлдэхэ, научна шэнжэлгэнүүдые үргэдхэхын тула һургуулинуудай эрхилдэг бүхы ажал ябуулгын амжалтые тодорхойлно.

Арадай гэгээрэлэй талаар ССР Союзай, союзна республикануудай гол дүримүүдэй проектые Верховно Соведэй мүнөөнэй сесси дээрэ зүбшэн хэлсэлгэ — дунда, дээдэ һургуулиин, бүхы совет арадай ажабайдалдахи ехэ хэрэг болоно гэжэ министр хэлэбэ. Энэмнай — арадай гэгээрэлдэ, эрхим бэлиг шадабаритай мэргэжэлтэдые бэлдэхэ хэрэгтэ Коммунис партиин, Советскэ правительствын зүгһөө саг үргэлжын анхарал оролдолгын гаргагдажа байдагай гэршэ болоно.

Хуулиин гол дүримэй проект нүхэр Мазуровай элидхэл соо гүн гүнзэгыгөөр тайлбарилан тодорхойлогдоһон, орон доторхи һуралсалай хэрэг эли тодоор харуулагдаһан, хүгжэлтынь саашанхи зорилгонууд тодорхойлогдоһон, дутуу дунданууд тэмдэглэгдэһэн, дээдэ ба тусхай дунда һургуули тушаа шүүмжэлхы ажаглалтанууд хэгдэһэн байна. Министерство ба дээдэ, тусхай дунда һургуулинуудые хүтэлбэрилдэг бусад зургаанууд энээнһээ зохихо тобшолнуудые хэхэ зэргэтэй.

Хуулиин гол дүримэй мүнөө харагдажа байгаа проектые арад бүгэдын дунда зүбшэн хэлсэхэ үеэр шухала дурадхалнууд ороһон, дээдэ һургуулинуудай, техникумүүдэй хүдэлмэри һайжаруулха тухай зүбшэлнүүд, хүсэлэнгүүд хэлэгдэһэн байгаа. Эдэ бүгэдые анхаралтайгаар хаража үзэхэ, ажал ябуулгадаа хараада абахабди.

Коммунис байгуулалтын асари ехэ түсэбүүдые бэелүүлхын тула түбхын түрүүн эб найрамдал, бусад арадуудтай амгалан ёһоной харилсаа холбоон шухала, энээниие Коммунис парти, Советскэ правительство сэхэ шууд хамгаалан тэмсэдэг гээд совет хүнүүд һайн мэдэнэ.

Бүгэдэ ниитын эб найрамдал, аюулгүй байдал хангаха хэрэгтэ КПСС-эй ЦК-гай, нүхэр Л. И. Брежневэй оруулһан ехэ шэнэ хубитые олон миллион совет студентнэр дээдэ ба тусхай дунда һургуулинуудай багшанар, бусад хүдэлмэрилэгшэд үнэн зүрхэнһөө һайшаана, үндэрөөр сэгнэнэ, манай Эхэ ороной нэрэ хүндые улам дээшэнь үргэдэг, эб найрамдалда дуратай бүхы хүн түрэлтэнэй һайшаал магтаалда хүртэһэн ленинскэ гадаадын политическэ хараа бодолые нэгэ һаналтайгаар дэмжэнэ.

(Нэрьемэ альга ташалган болоо).

В. В. Маяковскиин түрэһөөр 80 жэлэй ойдо

РЕВОЛЮЦИИН АГУУЕХЭ ПОЭТ

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. В. Маяковский. Москва, 1929 он. А. ТИМЕРИНЭЙ буулгаһан фото-зураг.

ВЛАДИМИР МАЯКОВСКИИН түрэһэн үдэрһөө хойшо 80 жэл гүйсэбэ. Тэрэнэй шулуун хатуу, уран зулгы зүрхэнэй гэнтэ тогтоһон 1930 оной апрелиин 14-нэй гашуудалта үүр хираанай болоогүй һаань, Владимир Маяковский наян наһатай налагар гоё үбгэн поэт ябаха байгаа, тэнгэриин дуун шэнги тэрэнэй хонгёо хоолой залуугайнгаа зангаар хүнхинэжэ, тэрэнэй һомон шэнги һонор дорюун шүлэгүүдынь урдынхи шэнгеэрээ Эхэ орон соогуурнай, дэлхэй дээгүүр зэдэлжэ байха байгаа. Харин тэрэнэй наһан сахилгаан шэнги хурса, түргэн, богони байшоо...

Бүхы олонациональна совет уран зохёолой эрхилжэ эхилһэн сагһаа хойшо, поэзиин заха хизааргүй жэн торгон газар дээгүүр алхалжа орохоһоо хойшо Маяковский өөрынгөө шүлэгүүдые ажалшан зоной зүрхэнтэй холбохын хойноһоо эрид нэтэрүүгээр, эсэшэ сусашагүйгөөр оролдоһон юм. Тиин агууехэ поэт өөрынгөө үеын, хойто үеын олон түмэн уншагшадта һүүлшынгээ, гэрээд үгэ болоһон «Шадалай хүрэхэ шанга дуугаар» гэжэ зохёолоо зорюулжа, «саг тухайгаа, өөр тухайгаа» хөөрэхэ уялгатайб гээд, тэрэ уялгаяа дүүргэһэн байна.

Маяковскиин бэшэһэн һүүлэй уран мүрнүүдэй тунхаглагдаһанһаа хойшо үнгэрһэн дүшөөд жэлэй хугасаа соо тэрэнэй зохёоһон шүлэг, поэмэнүүд удаан сагай шалгалта эрхим һайнаар барижа, зуугаад миллион совет уншагшадай зүрхэ сэдьхэлдэ бүхөөр хадуугдаа. Мүнөө тэрэнэй зохёолнууд Советскэ Союзай үндэһэ яһатанай бүгэдын хэлэн дээрэ зэдэлхэһээ гадна, хари гүрэнүүдэй арадуудай гол гол хэлэнүүд дээрэ хэблэгдэнэ. Игэжэ, шүлэгүүдэймни «дэбтэрнүүдэй аадар бороогоор» орон соогуур нэбтэрһэн гэжэ поэдэй һанан дурдан ябаашань мүнөө хүсэн түгэс хүсэлдэбэ. «Мянган жэлнүүд» соогуур аяар холые сүмэ сохин гараһан зохёолнуудынь Совет ехэ ороной айл бүхэнэй алтан богоһо алхан орожо, хоймор талын тагуудые эзэлээд, хүн бүхэнэй зүрхэ сэдьхэлые доһолгон энэ ерэһэн түүхэтэй.

Владимир Владимирович Маяковскиин хэдэн олон зохёолнууд буряад хэлэн дээрэ оршуулагдажа, тусгаар номууд болгогдон хэблэгдэнэ, газетэ журналнууд дээгүүр, радио болон телевиденеэр зэдэлнэ, һургуулиин учебнигүүд, хрестоматинууд соогуур тунхаглагдана. Мүнөө буряад зон «Владимир Ильич Ленин», «Ехэл һайн!», «Шадалай хүрэхэ шанга дуугаар» гэхэ мэтэ эрхим поэмэнүүдыень, «Совет паспорт тухай шүлэгүүд», «Зүүнэй марш», «Нүхэр Неттэдэ — пароход ба хүндэ», «Комсомолой дуун», «Шэнэ байрада ороһон тушаа литейщик Иван Козыревой хөөрөөн» болон бусад олон шүлэгүүдыень уншана. Манай үхибүүд Маяковскиин «Һайн гээшэ юун гээшэб, муу гээшэ юун гээшэб», «Хэн болохом ааб?» гэхэ мэтын уран гоё номуудые сээжээр мэдэнэ.

Агууехэ багша Владимир Ильич Ленин тухай Маяковский хэдэн эрхим шүлэгүүдые бэшэһэн байгаа. Илангаяа тэрэнэй «Владимир Ильич Ленин» гэһэн поэмэ дэлхэй дүүрэн тараһан байна. В. И. Ленинэй нүгшэһэн жэлдэ бэшэһэн энэ томо зохёолыень оршуулаагүй хэлэн гэжэ үгы гэхэдэ алдуу болохогүй. Энэ поэмэнь мүнөөшье хүн зоной зүрхэ сэдьхэл уяруулна, бүхы дэлхэйн ажалшадай тэмсэлэй эршэ шангадхана. Манай бүхы илалтануудые зоригжуулан эмхидхэгшэ Коммунис парти тухай поэмэ соо хэлэгдэһэн халуун үгэнүүд хүн бүхэнэй сэдьхэлдэ шэнгэнхэй:

Парти хадаа
ээм ээмүүдээ
хам нинлүүлһэн
түмэн сая хүнүүд
гээшэл.
Бэе бэеэ
партяар дэмжэлсэн,
барилгануудые
бодхоохобди
дээшэнь.
Парти хадаа
хүдэлмэришэн ангиин
нюрга һээрынь.
Парти хадаа
манай хэрэгэй
мүнхэ һүлдэнь.
Парти хадаа
хэзээш намда урбахагүй
үнэн зүрхэмнай.
Мүнөө заргалнабди,
үглөө хаан түрые
картаһаа хюһахамнай.
Ангиин ухаан,
ангиин хэрэг,
ангиин хүсэн,
ангиин алдар —
Энэл даа парти гээшэмнай.
Парти ба Ленин —
эхир хоёр лэ, —
хэнинь үлүү сэнтэйб
түрэһэн түүхэдээ?
ЛЕНИН — ГЭХЭДЭЭ,
ПАРТИ ГЭЖЭ
ОЙЛГОНОБДИЛ,
ЛЕНИН ГЭЖЭ
ОЙЛГОНОБДИЛ,
ПАРТИ —
ГЭХЭДЭЭ.

Владимир Маяковский хэзээ бүхэндэ агууехэ багшын зарлигаар ажаһуудаг, зохёолоо бэшэдэг, зоной урда үгэ хэлэдэг «агитатор, шанга дуушан, тэнгэриин залин» байгаа. «Ленин мүнөөшье амидыһаал һаа амиды. Манай ухаан, хүсэн, зэбсэг багажа» гэжэ эгэшэг дуугаар татаһан байха юм.

Би
Ленинэй амисхалаар
арюудханам бэеэ,
хубисхалай гүн руу
саашаа тамархаяа.
Заахандаа
һарюу хэлэхэһээ
айдаг шэнгеэр,
айнам
эдэ түмэн мүрнүүдтээ
һамархаяа.
Сэсэгүүд залаалан ялайжа,
сэсэн,
үндэр,
һайхан,
ёһотойл хүмүүнэй,
Ленинэй!
томо магнайе
халхалжархина аа гү —
гэжэ айнам.
Жагсаалнууд,
мавзолейнүүд гэхэ мэтэ
Һүгэдэлгын
тохорһон
заншал ёһоор зайлан,
Ленинэй
арюун бэедэ нэбтэ
эхүүн тоһо
адхажархина аа гү —
айнам.
Шэхэрэй амтаар
шэмэн гутаана аа гү
гээд,
шэшэрэн химгаданаб,
нюдэнэйнгөө сэсэгы мэтээр
Зүрхэмни захирна —
зураха уялгатай нигээд,
үүргэ эрхынгээ
үнэмшэлгөөр.

Маяковский тэрэ үеынгөө поэдүүдһээ бултанһаань үлүүгээр үе сагайнгаа һудал барижа, хуу ойлгодог, ерээдүйн гэрэлтэ арюун байдалай толо туяае альган дээрээ тогтоожо үзэдэг байһан юм. Мүн лэ тиимэ байхые бусад совет поэдүүдтэ заадаг, үнэн зүрхэнһөө хүсэдэг һэн. «Манай поэдүүд үйлэ хэрэг үзэхэ харахадаа — үсэгэлдэрэйл нэрьеэ бэшэдэг лэ, харин үмдэнэйнгөө шуурлатар урагшаа алхалжа, үглөөдэр руу сүмэрэ сохин орохо хэрэгтэй» — гэжэ уряалдаг һэн.

«Хойто үеын нүхэд, шагнагты, хоолойн хонгёогоор хуугайлһан агитатораа» — гэһэн эдэ мүрнүүдые бидэнэр эдир залуу наһанһаа сээжээр мэдэнэбди. Хожомоо дуулахадамнн, эдэ унтаршагүй гал дүлэн шүлэгые анха түрүүн 1930 оной үбэл Москва хотын Воровскиин нэрэмжэтэ үйлсэдэхи уран зохёолшодой клуб соо түб хотын зохёолшод шагнаһан байгаа. Теэд тэрээнһээ хойшо хэдэхэн һара болоод, мүн тэрэ клубай зал соо поэт-трибунын хуурсагай дэргэдэхи тэдэ шагнагшад хүндэлэлэй харуулда гашуудалтайгаар зогсожо байгаа бшуу. Түрүүшын түсэбтэ табан жэл тухай бэшэгдээдүй поэмынгээ оролто болгохо гэжэ найруулһан энэ шүлэгынь поэдэй гэрээд үгэ боложо, мүнөө зоной зүрхэндэ үлэнхэй. «Шадалай хүрэхэ шанга дуугаар» гэһэн энэ гайхамшагта хурса мүрнүүдынь поэдэй саашанхи, бүри гүнзэгы, бүри удха түгэлдэр зохёолойнь ажал тээшэ харайһан шэнэ ехэ алхам болохо байгаа. Түрүүшын түсэбтэ табан жэлэй эхилһэн жабхаланта ехэ үедэ Владимир Маяковский орон соогууроо ажалай аяншалга хэжэ, тэрэнэйнгээ эсэстэ арад зоной асари ехэ дэбжэлтэтэ ажалые харуулһан томо поэмэ бэшэхэ гэжэ бодоо, бэлэдхэл хэжэ эхилһэн юм.

Владимир Маяковский манай шэнэ буряад поэзидэ айхабтар ехэ нүлөө үзүүлһэниинь мэдээжэ. Манай олонхи поэдүүд Маяковскиин шүлэгүүдые оршуулжа, тэрэнэй онсо өөрэ шүлэгүүдэй маягуудые буряад шүлэглэлэй хүрьһэн дээрэ тарижа, заримдаа ехэхэн амжалтануудые туйлаһан байдаг. Жэшээлхэдэ, гушаад оной үеэр поэдүүд Дарижаб Дамдинов, Жамьян Балданжабон, Данри Хилтухин гэгшэд буряад шүлэгүүдээ Маяковскиин тухэлтэйгөөр бэшэжэ, социалис байгуулалтын шэнэ үеые онсо хурсаар харуулһан байха юм. Дарижаб Дамдиновай «Талын онгосо», Жамьян Балданжабоной «Турксиб», Хоца Намсараевай «Халуун хяһа», Цокто Номтоевой «Паровоз», Бато Базароной «Түмэршэ дарханай дуун», Дольен Мадасоной «Тэндэ, хаана» гэхэ мэтын шүлэгүүдые абаад үзэгты. Тэдэнэй дотор удхань, гадар бэень Маяковскиин дүлэтэ шүлэгүүдые дахаһан гэжэ ойлгохоор. Бишье «Совет паспорт тухай шүлэгүүдыень», мүн «Владимир Ильич Ленин» гэжэ поэмыень, бусад хэдэн олон зохёолнуудыень оршуулхадаа, өөрынгөө зохёолдо айхабтар ехэ туһа нүлөө абаһан байнам.

Мүнөөдэр бүхы совет арадууд өөрынгөө дүлэтэ шүлэгшэн революциин хонгёо дуушан Владимир Владимирович Маяковскиин түрэһэнһөө хойшо гүйсэһэн 80 жэлэйнь ойе үргэнөөр тэмдэглэжэ байна.

Ц. ГАЛСАНОВ.

В. В. МАЯКОВСКИИН ЗОХЁОЛНУУД БУРЯАД ХЭЛЭН ДЭЭРЭ

Совет үеын дүлэтэ поэт В. В. Маяковскиин хэтэ мүнхын зохёолнуудые буряад арад ехэтэ һонирхон уншадаг. Тиихэдэ буряад литературын хүгжэлтэдэ, поэдүүдэй зохёохы ажал ябуулгада Маяковскиин поэзиин айхабтар ехэ нүлөө үзүүлһэниинь бултанда мэдээжэ.

В. В. Маяковскиин зохёолнууд гансашье совет арадуудай хэлэн дээрэ бэшэ, мүн дэлхэйн арад зоной хэлэн дээрэ оршуулагдажа, ехээр дэлгэрэнхэй. Бүхэсоюзна номой палатын мэдээнэй ёһоор, 1973 оной январиин 1-дэ поэдэй номуудай бүхы хэһэг 74 миллион 525 мянга болоһон. Тэрэ тоодо Совет орондомнай 71 миллион 43 мянган хэһэг номынь хэблэгдэнхэй. В. В. Маяковскиин зохёолнууд СССР-эй арадуудай 56 хэлэн дээрэ, мүн 42 хари хэлэн дээрэ гаранхай.

Поэдэй олон тоото шүлэглэмэл зохёолнууд буряад хэлэн дээрэ оршуулагдажа, элдэб суглуулбари, согсолборинууд соогуур, газетэ, журналай хуудаһанда, һургуулиин уншаха номууд дотор тунхаглагданхай. Буряад поэдүүд Ц. Галсанов, Н. Дамдинов, Ч. Цыдендамбаев болон бусад В. В. Маяковскиин шүлэгүүдые эдэбхитэйгээр оршуулжа, үндэһэн хэлэн дээрээ тэрэнэй гайхамшагта зохёолнуудые арад түмэнэйнгөө дунда тараадаг. Үшөө дайнай урдахи жэлнүүдтэ поэдэй «Советскэ паспорт тухай шүлэгүүд», «Шадал мэдүүлмэ шанга хоолойгоор», «Зүүнэй марш», «Шэнэ винтовконуудые абая», «Блэк энд уайт» гэхэ мэтэ зохёолнуудынь буряад уншагшадай дунда ехэ дэлгэрэнхэй байһан юм.

Үшөө 1939 ондо агууехэ поэдэй үхибүүдтэ зорюулжа бэшэһэн, тэдэнэй тон дуратай «Хэн болохом ааб?» гэһэн поэмэ Цэдэн Галсановай оршуулгалата үзэгөөр 5000 хэһэгээр хэблэгдээ һэн. Энэ номынь хоёрдохёо 1950 ондо хэблэгдэһэн юм.

Мүн 1950 ондо Цэдэн Галсановай оршуулһан «Һайн гэдэг юун гээшэб, муу гэдэг юун гээшэб» гэһэн поэмэ буряад хэлэн дээрэ гараа. Хоёрдохёо тэрэнь 1953 ондо хэблэгдэһэн байха.

Социалис революциин гүнзэгы удхаар нэбтэрһэн, уран хурсаар бэшэгдэһэн «Владимир Ильич Ленин» гэжэ поэмэ 1954 ондо буряад хэлэн дээрэ гурба мянган хэһэгээр хэблэгдээ бэлэй.

1957 ондо «Үхибүүдтэ» гэһэн шүлэгүүдэй согсолбори хэблэгдэн гараа. Поэт Ч-Р. Намжиловай оршуулһан «Шубуухайд ханинарнай, юундэ удаарнат, шууяһаар ниидэн ерэхэеэ янат?», «Уһан далай ба улаахан гал тушаа уншахыетнай, үхибүүд, бэшэжэ туршааб», «Май һарын аялга», «Сахилгаата дуун», «Хуудаһан бүхэндэ ангууд — хуу арсалан, заанууд», «Унама залхуу Власай уршагта намтар туһай», «Гал морин» гэһэн шүлэгүүдынь ном боложо гараа һэн.

Удаань поэдэй В. И. Ленинэй эмхидхэһэн партиин хүтэлбэрилхы үүргые гүнзэгыгөөр харуулһан Октябриин поэмэ «Ехэл һайн» («Хорошо») гэгшэһээ эгээл хурсаар бэшэгдэһэн найман бүлэгыень поэт Николай Дамдинов оршуулжа, 1968 ондо уншагшадай анхаралда дурадхаһан байна.

Владимир Ильич Ленин» гэжэ поэмэнь (Ц. Галсановай оршуулга) 1970 ондо хоёрдохёо 3000 хэһэгээр хэблэгдэжэ, олон түмэндэ тараагдаа.

Игэжэ алдарта поэдэй хурса мэргэн мүрнүүдые түрэл буряад хэлэн дээрээ ехэтэ баясан, һонирхон уншана ха юмбибди.

Н. ДУГАРОВ,
Буряадай филиалай ниитын эрдэмэй институдай хүдэлмэрилэгшэ.

СОФИ

Үндэр сэгнэлтэ

ТАСС

БКП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, НРБ-гэй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Т. Живковэй хани ёһоной албанай хэрэгээр Болгарида ерэһэн КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорнотой уулзажа хөөрэлдэһэн тухай мэдээсэлые БКП-гэй ЦК-гай Политбюро, НРБ-гэй Гүрэнэй Совет, НРБ-гэй Министрнүүдэй Совет шагнаба.

Нүхэд Т. Живков, Н. В. Подгорнын хоорондо болоһон хөөрэлдөөнүүдэй үрэ дүнгүүдые БКП-гэй ЦК-гай Политбюро, НРБ-гэй Гүрэнэй Совет, НРБ-гэй Министрнүүдэй Совет үндэрөөр сэгнэнэ гээд энээн тухай информационно мэдээсэл дотор хэлэгдэнэ.

Нүхэр Н. В. Подгорнын албанай хэрэгээр НРБ-дэ ерэлгэ болгар-совет хани барисаанай һалбаран хүгжэжэ, Болгариин Арадай Республикын ба Советскэ Союзай хоорондо али бүхы харилсаанай саг үргэлжэ үргэдэжэ байһанай шэнэ гэршэ болоно гээд мэдээсэл дотор тэмдэглэгдэнэ. Энэнь аха дүү хоёр ороной хүтэлбэрилэгшэдэй хоорондохи уулзалгануудай ехэ үүргэтэй, удха шанартай байһыень гэршэлнэ.

Болгар-совет хани барисаа саашадань үргэдхэхын, НРБ-гэй ба Советскэ Союзай хоорондохи харилсаа хүгжөөхын, марксизм-ленинизмын социалис интернационализмын ёһо гуримуудта үндэһэлэн, социалис хани нэгэдэлтэ оронуудые саашадань нягта нэгэдэлтэй болгохын түлөө БКП-гэй ЦК-гай Политбюро, НРБ-гэй Гүрэнэй Совет, НРБ-гэй Министрнүүдэй Совет ехэ хүсэлэл оролдолго гаргаха байна гээд мэдээсэл дотор тэмдэглэгдэнэ.

БЕЛГРАД

Югославиин-Румыниин харилсаан

ТАСС

РКП-гэй Генеральна секретарь, СРР-эй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. Чаушеску СФРЮ-гэй Президент, СКЮ-гэй Түрүүлэгшэ И. Броз Титын уряалаар июлиин 15—16-да хани ёһоной албанай хэрэгээр Югославида ерэһэн байгаа.

И. Броз Тито, Н. Чаушеску хөөрэлдөөнүүдые хэхэдээ, хоёр ороной ба партинуудай хоорондохи хани харилсаа хүгжөөхэ асуудалнуудаар, мүн уласхоорондын шухала асуудалнуудаар һанамжануудаа хэлсээ гээд эндэ тунхаглагдаһан коммюнике дотор тэмдэглэгдэнэ.

РИМ

Руморай мэдүүлгэ

ТАСС

Һаяхан бүридхэгдэһэн Италиин правительствын толгойлогшо М. Румор июлиин 16-да сенадта, Италиин парламентын депутадуудай палатада программна мэдүүлгэтэйгээр үгэ хэлэхэдээ, «зүүнэй түб» гэжэ коалиционно правительствын гадаадын ба дотоодын политикын гол хараа шэглэлнүүдые элирхэйлһэн байна.

Гадаадын политическэ хараа шугамдаа правительство ООН-ой ёһо гуримуудаар хүтэлбэрилэгдэхэ, Европодохи түгшүүрил һуларуулхын тула эдэбхитэйгээр ажал ябуулха юм гээд М. Румор мэдүүлээ. Правительствын дотоодын политика Италиин политическэ, экономическа байдал һайжаруулгада зорюулагдаха байна.

БОНН

Юумэнэй үнэ сэн хүндэрнэ

ТАСС

Һүүлэй арбан жэлэй турша соо ФРГ-дэ юумэнэй үнэ сэн 50 шахуу процентээр хүндэрөө гэжэ «Хандельсблат- индустрикурир» газетэ тэмдэглэнэ. ФРГ-гэй статистическэ управлениин баримтануудай ёһоор, июнь һарада Баруун Германида, 1972 оной июнь һарынхида орходоо, юумэнэй үнэ сэн 7,9 процентээр хүндэрөө. Энэнь олон үхибүүтэй бүлэнэртэ, пенсионернүүдтэ илангаяа ехээр нүлөөлнэ гээд газетэ бэшэнэ.

Һүүлэй жэлэй турша соо эдеэ хоолой зүйлнүүдэй үнэ сэн, гэр байрын түлбэри ехээр дээшэлһэн байна. Жэшээлхэдэ, энэ үе соо газ, зайн гал хэрэглэһэнэй түлбэри — 9,6 процентээр, түмэр замаар, автобусоор ябалга 8,1 процентээр хүндэрөө.

Энэ жэлэй июнь һарада хартаабха — 25, жэмэс — 34, үндэгэн — 4, һүн — 2,7 процентээр үнэтэй болоо.

БАГДАД

Ирак ажалшадай митинг

ТАСС

Ирак арадай национальна һайндэртэ зорюулагдажа, Ирагай ниислэл хотын ажалшадай ехэ митинг Багдадтахи «Аш-Шааб» гэжэ стадион дээрэ болобо.

Араб Социалис дэбжэлтэ гэдэг партиин хүтэлбэриин гэшүүн Зейд Хайдар митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, ороной национальна түрүү үзэлтэй хүсэнүүдэй нэгэдэмэл фронт байгуулха шухала гэжэ тэмдэглээ. Энэ фронт империализмда, сионизмда ба харгис хүсэнүүдтэ эсэргүүгээр хэһэн тэмсэлдэ үргэн ниитэ арадай илалтын эшэ үндэһэн болохо байна гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Ороной түрүү үзэлтэй политическэ хараа шэглэлэй ашаар Ирагай Республикада амжалтанууд туйлагдаа гээд Зейд Хайдар мэдүүлээ. Социалис оронуудтай, бүхы дэлхэй дээрэхи түрүү үзэлтэй хүсэнүүдтэй стратегическэ холбоо барисаа тогтоолго Ирагай гадаадын политикада онсо удха шанартай байна гээд тэрэ хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ.

Социалис оронуудай, илангаяа Советскэ Союзтай манай харилсаанда һэжэглэхэ ябадал ирак арадай дайсадта һайнаар нүлөөлхэ байна гээд тэрэ хэлэбэ. Иимэ харата ябуулгануудта эсэргүүгээр тэмсэхын тула социализмын хүсэнүүдтэй харилсаагаа бэхижүүлхэ шухала.

Курдистанай демократическа партиин Центральна Комитедэй гэшүүн Дара Тауфик митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, национальна түрүү үзэлтэй хүсэнүүдэй фронт байгуулха уряатайгаар сугларгашадта хандаа. Курдын асуудалые гуримшуулха тухай 1970 оной мартын хэлсээ бүрин хүсэдөөр бэелүүлхэ шухала гээд тэрэ тэмдэглэбэ.

ИКП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн Карим Ахмед Ад-Дауд Ирагай Коммунис партиин үмэнэһөө сугларгашадые амаршалаа. Социалис оронуудтай, түрүүн Советскэ Союзтай харилсаагаа бэхижүүлхэ харилсаа шугам баримталхыень тэрэ уряалба.

Республикын хүтэлбэрилэгшэд, хариин гүрэнүүдһээ ерэһэн айлшад, тэдэнэй дунда КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, Узбекистанай Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Ш. Р. Рашидов түрүүтэй КПСС-эй делегаци митингдэ хабаадаһан байна.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: «СССР-эй Верховно Соведэй сессиин материалнууд. Рейдовэ бригадын гэшүүдэй корреспонденци. Нютаг нютагай һонин.

Хоёрдохи хуудаһанда: Партийна ажабайдалай хронико. В. Островскиин статья. «Минии ажал минии республикын ажалда ниилэн ороно» гэһэн гаршаг доро материалнууд.

Гурбадахи хуудаһанда: «Революциин шэн зоригто солдат» — статья. Хилын саанаһаа ерэһэн телеграмманууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Нютаг нютагай һонин.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА
«Орбита» харуулна:
14.35 — һүүлэй һонин. 14.45 — үнгэтэ телевидени. «Дактари» — США-гай телевизионно уран һайханай фильм. 19-дэхи сери — «Ехэ агнуури». 20-дохи сери — «Месть Джуди». 16.15 — СССР-эй Верховно Соведэй депутадууд хөөрэнэ. 16.30—19.00 — забһарлалга. 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. СССР-эй Верховно Соведэй сесси.

Улаан-Үдэ харуулна:
19.30 — телепанорама. 19.50 — хүдөө ажахы ойлгуулха университет.

«Орбита» харуулна:
20.45 — РСДРП-гэй II съездын 70 жэлэй ойдо. В. И. Ленинэй музей сооһоо репортаж. 21.15 — Л. Б. Бетховен «Крейцерова соната». 21.45 — үнгэтэ телевидени. «Тени исчезают в полдень» — телевизионно уран һайханай фильм (6-дахи сери). 23.00 — үнгэтэ телевидени. «Опереттэдэ дуратайшуулда» зорюулагдаһан дамжуулга. 23.30 — «Время» — мэдээсэлэй программа. СССР-эй Верховно Соведэй сесси. 24.00 — «Ленинэй ба партиин хэрэгтэ бидэнэр үнэн сэхэбди». Залуушуулай баярай манифестаци.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА
«Орбита» харуулна:
16.30 — «Урданай жэлнүүдэй кинолентэнүүд». «Чудотворец» — уран һайханай фильм. 17.10 — Кубаниин хасагуудай хоорой концерт дээрэ болоһон уулзалганууд. 18.20 — В. В. Маяковскиин түрэһөөр 80 жэлэй ойдо. «Поэдүүд Маяковский тухай хэлэнэ».

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефону

г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора 62-62, отв. секретаря 50-52, секретариат — 66-…, отделы: партийной жизни 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта 68-58, культуры и школ 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

 ● Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР. Н-02440. Заказ № 00…